

Planering för prioritering och ransonering av el

Slutrapport RB10-25

Energimyndighetens publikationer kan laddas ner
eller beställas via energimyndigheten.se

Statens energimyndighet, september 2026

ER 2026:24

ISSN 1403-1892

ISBN (pdf) 978-91-7993-291-6

Grafisk form: Energimyndigheten (omslag), Arkitektkopia AB (inlägga)

Förord

Ett fungerande energisystem är en grundförutsättning för samhällets funktion och Sveriges säkerhet. El är avgörande för hushåll, näringsliv, offentlig verksamhet och totalförsvaret i både vardag, kris och vid höjd beredskap. I ett allt mer elektrifierat samhälle med ett mer sammanlänkat elsystem ökar också kraven på försörjningstryggheten i systemet.

Kraven på robusthet, handlingsförmåga och tydlig styrning har skärpts. Dessutom gör det försämrade säkerhetspolitiska läget i både Europa och andra delar av världen att energiberedskapen måste dimensioneras för allvarliga störningar och ytterst krig. Erfarenhet från Rysslands angrepp mot Ukraina visar att elinfrastrukturen är prioriterade mål. Långvariga störningar kräver åtgärder för att dämpa efterfrågan på el. Det räcker helt enkelt inte med åtgärder på produktions- och nätsidan. Även elanvändningen måste kunna styras.

Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för ransonering av el samt att vidareutveckla planeringsverktyget styrel. Medan styrel hanterar prioriteringar vid eleffektbrist och planerade fränkopplingar omfattar ransonering hur tillgången till el kan fördelas när den inte räcker till alla.

Effekterna på energimarknaderna till följd av kriget i Mellanöstern tydliggör behovet av en stärkt beredskap för att kunna hantera mycket svåra situationer. I sådana lägen utgör ransonering ett viktigt verktyg som behöver finnas tillgängligt. I denna rapport redovisar Energimyndigheten sin inriktning och konkreta förslag för hur ransonering av el kan utformas och införas med kort varsel. Arbetet tar sin utgångspunkt i behovet av tydliga prioriteringar, rättssäkra beslut och samordning mellan aktörer. Förslagen kompletterar och stärker befintliga verktyg och syftar till att säkerställa att den mest samhällsviktiga verksamheten kan upprätthållas under mycket ansträngda förhållanden. Rapporten ger därmed ett samlat underlag för regeringens fortsatta arbete med att stärka elsystemets robusthet och Sveriges försörjningstrygghet i fred, kris och krig.

Jag vill också rikta ett stort tack till det stora engagemang som funnits kring frågorna, det aktiva och viktiga deltagandet från branschföreträdare för att bistå med kunskap och inspel samt till övriga deltagande myndigheter.

Caroline Asserup
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
Begrepp	9
1 Inledning	11
1.1 Om uppdraget	11
2 Bakgrund	13
2.1 Tidigare arbete gällande styrel	13
2.2 Tidigare arbete gällande ransonering	14
2.3 Ett elsystem i förändring medför nya utmaningar	14
2.4 Krigets krav återigen dimensionerande	16
3 Styrel	18
3.1 Vidareutveckling av metoden i samverkan med berörda aktörer	18
3.2 Ny metod för styrel	19
3.3 Hinder och åtgärdsförslag	28
4 Ransonering	30
4.1 Förutsättningar för ransonering	30
4.2 Behov av utvecklad förmåga till ransonering av el	38
4.3 Åtgärdsförslag på kort sikt	44
4.4 Åtgärdsförslag medellång sikt	51
4.5 Konsekvenser	52
Referenser	55

Bilaga 1. Hemställan angående ändring i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare	58
Energimyndigheten hemställer	58
Bakgrund	58
Energimyndighetens förslag	59
Författningsförslag	62
Konsekvenser	64
Bilaga 2. Statens energimyndighets föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare	68
Inledande bestämmelser och definitioner	68
Metod	68
Revidering av planeringsunderlag	69
Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	70
Bilaga 3. Konsekvensutredning inför revidering av föreskrifter	71
Sammanfattning	71
1. Bakgrund	71
2. Beskrivning av förslagen till ändringar i föreskrift och dess alternativa lösningar	72
3. Överensstämmelse med EU-regler	75
4. Konsekvenser	76
Bilaga 4. Förordning (XXXX:XXX) om ransonering av el	78
Tillämpningsområde	78
Ord och uttryck i förordningen	78
Ansvarig myndighet	78
Vem som träffas och beräkning	78
Villkor och begränsning	79
Uppgiftsskyldighet	79
Bemyndiganden	79

Sammanfattning

Energimyndigheten fick i 2025 års regleringsbrev i uppdrag av regeringen att analysera och föreslå lämpliga åtgärder för ransonering av el och hur förslaget förhåller sig till relevanta krisnivåer inom elförsörjningen och höjd beredskap. Energimyndigheten ska också redovisa hur myndigheten har vidareutvecklat metoden för planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (styrel) tillsammans med berörda aktörer och hur information som tas fram inom ramen för styrel kan komma till nytta vid en mer omfattande elenergibrist och vid höjd beredskap, hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utför i privat regi beaktas samt hur sektorskopplingar inom energisektorn omhändertas. Eventuella identifierade hinder i arbetet med styrel samt åtgärdsförslag ska också ingå i redovisningen samt nödvändiga konsekvensutredda författningsförslag.

Uppdragets genomförande består av två delar: styrel och ransonering. Arbetet har skett i dialog med andra berörda aktörer.

I uppdragets första del om styrel, har Energimyndigheten tagit fram och konsekvensutrett en ny planeringsprocess för att effektivisera processen genom att centralisera arbetet hos länsstyrelsen samt anpassa den för höjd beredskap och totalförsvarets behov. I arbetet har berörda aktörer varit representerade i en referensgrupp, fokusgrupper samt som remissinstanser.

Den uppdaterade metoden kräver ändringar i lagen om kommunal energiplanering (1977:439) och i förordningen om prioritering av samhällsviktiga elanvändare (2011:931). Ändringarna gör att styrel anpassas till totalförsvarets behov och kan användas vid höjd beredskap. Energimyndigheten har i en hemställan till Regeringskansliet föreslagit ändringar i ovan nämnda lag och förordning.

Ändringarna består av följande delar:

- Obligatoriskt deltagande för kommuner i styrelsprocessen.
- Styrel utvidgas till att också omfatta totalförsvarets behov.
- Ett förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel.
- Länsstyrelsen ska samråda med de aktörer som deltar i styrelsprocessen samt med berörda regioner.
- Införa prioritetsklass 0 och ta bort prioritetsklass 8.
- Länsstyrelsen får mandat att vid behov ändra andra aktörers prioriteringar.

Energimyndigheten vill förtydliga att styrel är ett instrument som behöver vara funktionellt oavsett om det är fredstida krissituationer, höjd beredskap eller krig. Det förtydligas genom föreslagna ändringar i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare

som innebär att den även omfattar totalförsvarsplanering, får en mer heltäckande planering till grund samt att prioritetsskatterna revideras så att totalförsvarsviktiga verksamheter kan prioriteras. På så vis kan informationen som tas fram inom ramen för styrel komma till nytta vid en mer omfattande elenergibrist och vid höjd beredskap.

De föreslagna ändringarna omfattar hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi beaktas. Genom den föreslagna kopplingen till totalförsvarets behov i 3 § i förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare får utpekade myndigheter, inklusive länsstyrelserna, möjlighet att begära in uppgifter från privata näringsverksamheter om verksamheter som är viktiga för totalförsvaret till styrelplaneringen.

När det gäller sektorskopplingar framhåller myndigheten att processen för identifiering av vilka samhällsviktiga elanvändare som finns inom en organisations ansvarsområde bör koordineras med identifieringen av övriga energibärare. Det finns ofta beroenden mellan de olika energibärarna, vilket är av stor vikt att identifiera. Till exempel kan elberoende verksamheter vara beroende av drivmedel för sin reservkraft. Samtidigt är andra anläggningar så som raffinaderier beroende av el. Vidare betonar myndigheten att styrel inte innebär att någon elkonsument garanteras avbrottsfria elleveranser utan är ett verktyg för att kunna mildra konsekvenserna vid en eventuell effektbrist.

Energimyndigheten har identifierat hinder inom nuvarande arbetet med styrel samt möjliga åtgärdsförslag. Många aktörer upplever att de nuvarande planeringsdokumenten är svåra att hantera både när det gäller informationssäkerhet och effektivitet. Myndigheten ser ett behov av att utreda om det är möjligt att ta fram ett digitalt system för att hantera upp till säkerhetskänslig information inom styrelprocessen. Framtagandet av ett sådant digitalt system bedöms vara resurskrävande och kräver särskild kompetens. Energimyndigheten är inte nödvändigtvis den mest lämpade myndigheten för ett sådant uppdrag, eventuellt kan det krävas samverkan mellan flera myndigheter.

I uppdragets andra del, ransonering, har Energimyndigheten identifierat en målgrupp och tagit fram en hanteringsmodell för ransonering som ska kunna tillämpas både vid fredstida kriser och vid höjd beredskap.

Ransonering är en långtgående inskränkning och är en åtgärd som kan bli aktuell först i extrema situationer, när marknadens funktion och andra förbrukningsdämpande åtgärder inte räcker till. Alternativet till ransonering skulle kunna vara manuell förbrukningsfrånkoppling vilket innebär att elanvändare kopplas bort helt, en åtgärd som innebär betydligt större konsekvenser för verksamheter och samhälle.

Målgruppsanalysen visar att den största gruppen elanvändare är industrin, med cirka 45 TWh och där de cirka 50 största industrierna står för en betydande del av industrins elanvändning. Målgruppsanalysen visar även att det finns potential att också minska elanvändningen hos bostäder och servicesektorn.

Energimyndigheten förslår att ransonering införs för ett begränsat antal stora elanvändare men att det, i ett sådant extremt läge där ransonering är nödvändigt, också behöver kompletteras med föreskrifter/riktlinjer som begränsar elanvändningen framför allt i bostäder och servicesektorn. Det sistnämnda kompletterande åtgärderna kommer Energimyndigheten analysera och vidareutveckla inom ramen för myndighetens uppdrag.

Genom att rikta ransoneringen mot ett begränsat antal stora elanvändare kan elanvändningen minska snabbt och med relativt liten administrativ insats. En åtgärd hos ett fåtal aktörer kan få stor genomslagskraft på den totala elanvändningen, vilket gör modellen praktiskt genomförbar även med kort framförhållning. Samtidigt ger ransoneringen, till skillnad från manuell förbrukningsfrånkoppling, ett handlingsutrymme för verksamheterna som bidrar till att upprätthålla produktion och minska samhälls-ekonomiska konsekvenser.

Energimyndigheten föreslår därför en förenklad och riktad hanteringsmodell för ransonering som kan tillämpas i närtid. Modellen bygger på kvotransonering och omfattar initialt de identifierade största elanvändarna.

Modellen skapar möjlighet för undantag och regional anpassning, så att samhälls- och totalförsvarsviktig verksamhet kan skyddas. Den ska kunna användas både i fredstid och höjd beredskap. Beroende på situation är det inte alltid lämpligt att ransonera alla inom industrin. Därför gör modellen det möjligt att göra undantag inom målgruppen. Modellen kan också vidareutvecklas för att omfatta fler aktörer i framtiden. För att kunna använda hanteringsmodellen och genomföra ransonering av el behövs ett förordningsstöd som ger Energimyndigheten rätt att meddela föreskrifter.

Eftersom modellen riktar sig till betydande, men ganska få, elanvändare finns risk att de kan uppleva att de får bära hela bördan av att lösa situationen. Ransonering är ett verktyg som bara används vid extrema situationer och är, likt manuell förbrukningsfrånkoppling, ett av de sista verktygen att ta till när andra åtgärder inte räcker till. En ransonering skulle föregås av höga elpriser och åtgärder som, flexibilitet i elanvändningen, informationskampanjer och förbrukningsdämpande åtgärder för att minska elanvändningen hos alla elanvändare.

Begrepp

Elavbrott: elanvändarens anläggning är elektriskt fränkopplad i en eller flera faser.

Planerade elavbrott: planerade avbrott sker när elnätsföretagen i förväg informerar elkunden om ett kommande elavbrott. Det kan till exempel bero på att det behöver göras ett underhållsarbete eller en utbyggnad.

Oplanerade elavbrott: oförutsedda elavbrott. Det kan bero på yttre händelser som fel i utrustning eller konsekvenser efter en storm.

Elanvändare: en fysisk eller juridisk person (privatperson, företag, organisation) som förbrukar och tar ut el från elnätet.

Eleffektbrist: uppstår när det vid ett givet tillfälle inte finns tillräckligt med el för att möta efterfrågan.

Elenergibrist: långvarig situation då den samlade tillförseln inte förväntas motsvara det samlade behovet av elenergi över tid.

Elkris: en störning av elleveransen till kund som leder till att människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller ekonomiska värden bedöms långsiktigt vara hotad. En störning kan bland annat uppstå när efterfrågan på el är större än utbudet på elmarknaden eller när överföring av el inte är möjlig eller kraftigt begränsad.

Hanteringsmodell: en hanteringsmodell för ransonering som ett styr- och beslutsramverk som används för att kunna genomföra en elransonering under en allvarlig elenergibristsituation som sträcker sig över en längre eller begränsad (men alltjämt utdragen) tidsperiod.

Icke-marknadsbaserad åtgärd: en åtgärd på försörjnings- eller efterfrågesidan som avviker från marknadsregler eller kommersiella avtal, vars syfte är att mildra en elkris.

Kvotransonering: innebär att enskilda elanvändare tillåts förbruka endast en viss del av den el som användaren utan restriktioner förväntades efterfråga under en period, den så kallade ransoneringsperioden (veckor/månader).

Samhällsviktiga elanvändare: elanvändare som ingår i prioritetsklasserna 1-8 enligt 5 § styrelsförordningen.

Styrel: en planeringsprocess där samhällsviktiga elanvändare identifieras och prioriteras inför en eventuell effektbrist. Det sker i samverkan mellan kommuner, länsstyrelser, regioner, statliga myndigheter och vissa privata aktörer.

Manuell förbrukningsfrånkoppling (MFK): ett kontrollerat kortare strömbavbrott där Svenska kraftnät bedömer i vilket geografiskt område det behöver kopplas bort el, hur mycket el som ska kopplas bort och hur länge. Svenska kraftnät ger sedan order till områdets utvalda elnätsbolag att de ska genomföra frånkopplingen och detta ska då göras inom 15 minuter.

Ransonering: tvingande begränsning av elanvändning när efterfrågan överstiger produktionen.

Ransoneringsperiod: den period under vilken regeringen föreskriver att ransonering ska ske.

Roterande frånkoppling: vid långvariga begränsningar eller elavbrott kan det bli roterande frånkoppling. Det innebär att det finns skydd även för lägre rangordnade elledningar. När ett område varit frånkopplat en tid kopplas det på och ett annat kopplas från.

Tilldelningsperiod: den period inom ransoneringsperioden som Energimyndigheten beslutar om.

1 Inledning

Det försämrade säkerhetspolitiska läget i omvärlden samt erfarenheter från kriget i Ukraina har tydliggjort att energiförsörjningen kan utgöra ett prioriterat mål i konflikter, vilket innebär att vi behöver öka vår förmåga att hantera olika typer av kriser och ytterst krig. Elförsörjningen är en grundläggande förutsättning för totalförsvaret eftersom alla typer av verksamheter riskerar att påverkas av avbrott. Det finns olika verktyg för att bidra till ökad försörjningstrygghet av el och att mildra konsekvenserna i samhället vid eleffektbrist och elenergi-brist, däribland styrel och ransonering.

1.1 Om uppdraget

Energimyndigheten fick i 2025 års regleringsbrev i uppdrag av regeringen att analysera och föreslå lämpliga åtgärder för ransonering av el för att stärka det civila försvaret. Av redovisningen ska det framgå hur förslaget förhåller sig till relevanta krisnivåer inom elförsörjningen och höjd beredskap.

Energimyndigheten ska även redovisa metoden för styrel. I den delen ska Energimyndigheten redovisa:

- hur myndigheten, i samverkan med berörda aktörer, har vidareutvecklat metoden för planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (styrel),
- hur information som tas fram inom ramen för styrel kan komma till nytta vid planering för en mer omfattande elenergi-brist och vid höjd beredskap,
- hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi beaktas, samt hur sektorskopplingar inom energisektorn omhändertas.

Eventuella identifierade hinder i arbetet med styrel samt åtgärdsförslag ska även ingå i redovisningen. Energimyndigheten ska även lämna nödvändiga konsekvensutredda författningsförslag.

Uppdraget ska ske i nära dialog med Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) och redovisas senast den 1 september 2026.

1.1.1 Uppdragets genomförande

Uppdragets genomförande består av två delar: styrel och ransonering. Nedan beskrivs genomförandet av uppdraget.

Styrel

Den första delen av uppdraget rör styrel och tar avstamp i en översyn av styrelsprocessen som Energimyndigheten och dåvarande Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, idag Myndigheten för civilt försvar, inledde i slutet av år 2023. Det skapades en referensgrupp med representanter från kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter, branschorganisationer och

elnätsbolag. Översynen inleddes med en workshop. Det skapades därefter tre fokusgrupper inom områdena informationssäkerhet, höjd beredskap och gränsdragningar mellan aktörer. Grupperna syftade till att samverka och fördjupa sig i de mest centrala utmaningarna.

Översynen resulterade i förslag till en ny planeringsprocess för styrel för att effektivisera processen samt anpassa den för höjd beredskap och totalförsvarets behov. Energimyndigheten har konsekvensutrett förslaget till ny planeringsprocess och de ändringar som krävs. Den föreslagna nya metoden kräver ändringar av såväl lag, förordning som föreskrifter. Myndigheten har inkommit med en hemställan till Regeringskansliet gällande ändringar i lag (1977:439) kommunal energiplanering och förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. Energimyndigheten har även tagit fram en konsekvensutredning och förslag till nya föreskrifter gällande metoden för styrelsprocessen som skickades på remiss i juni 2025. Ändringarna av metoden i föreskrifterna är beroende av ändringarna i förordningen och Energimyndigheten avser besluta föreskrifterna i samband med att ändringarna i förordningen träder i kraft.

Redovisningen består av delar från den inskickade hemställan och konsekvensutredningen. De återfinns i sin helhet i Bilaga 1, Bilaga 2 och Bilaga 3.

Ransonering

Den andra delen av rapporten utgörs av ransonering. År 2014 lämnade Energimyndigheten ett förslag på en hanteringsmodell för elransonering tillsammans med förslag på författningsändringar till Regeringskansliet. Förslagen innebar att industriella elanvändare skulle ransoneras (baserat på SNI 05–32-kod) och inga undantag medgavs. Modellen byggde på att verksamheterna tilldelades en kvot utifrån en referensförbrukning från föregående år. För att hanteringsmodellen skulle kunna vara genomförbar krävdes planeringslagstiftning som aldrig trädde i kraft.¹

På uppdrag av Energimyndigheten har ett konsultföretag tagit fram en målgruppsanalys och en hanteringsmodell för hur ransonering kan genomföras både i fredstid och vid höjd beredskap. De utgick från vad som var relevant i tidigare arbeten för att ta fram en ny modell.

Resultatet blev en omfattande och komplex modell där alla elanvändare ingår, även hushåll. Rapporten skickades på remiss till Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Myndigheten för civilt försvar och Energiföretagen. Remissinstanserna synpunkter rörde framför allt modellens komplexitet och att det finns utmaningar med att ransonera hushåll.

Utifrån ovan bakgrund har Energimyndigheten i genomförandet av uppdraget dels prioriterat att ta fram en modell som är robust, ger snabb minskning av elanvändningen och går att tillämpa i närtid, dels att ta fram åtgärder som på lite längre sikt kan genomföras för att utveckla den förenklade modellen och succesivt bidra till att stärka det civila försvaret.

¹ Förslag till hanteringsmodell för storskalig elransonering, ER 2014:08, 2014.

2 Bakgrund

Energimyndigheten ska verka för en samhällsekonomiskt effektiv energiförsörjning och en energianvändning som förenar försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. En del av myndighetens ansvar är att främja en trygg energiförsörjning samt bevaka och analysera att den är fortsatt tryggad. Myndigheten ska även planera, samordna och, i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi. Energimyndigheten har en central roll inom Sveriges totalförsvarsarbete som beredskapsmyndighet tillika sektorsansvarig myndighet inom beredskapssektorn energiförsörjning.^{2,3} Myndigheten har även flera andra såväl övergripande som specifika roller inom energiberedskapsområdet enligt svenska lagar, förordningar och föreskrifter, EU-förordningar och EU-direktiv samt internationella överenskommelser. Energimyndigheten är behörig myndighet enligt EU:s riskberedskapsförordning för elsektorn, syftande till en bättre samordning inom EU kring elkriser samt är tillsynsmyndighet och utövar tillsyn över cybersäkerhetslagen inom sektorn energi som bland annat omfattar delsektorn elektricitet.

2.1 Tidigare arbete gällande styrel

Energimyndigheten genomförde under åren 2004–2011, på uppdrag av regeringen, utvecklingsprojektet Styrel och tog fram en planeringsprocess för styrning av el till prioriterade elanvändare vid elbrist. Den 1 augusti 2011 trädde förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare i kraft och en första nationell planeringsomgång för styrel påbörjades samma år.⁴

Energimyndigheten har enligt den nyss nämnda förordningen ett övergripande ansvar för styrelspaneringen. Myndigheten ska i samråd med Myndigheten för civilt försvar, Svenska kraftnät och andra berörda aktörer vidareutveckla och följa upp metoden för planering samt utforma dokument för styrelspaneringen. Vidare ska myndigheten vart fjärde år initiera en ny nationell planeringsomgång.

Energimyndigheten har även utfärdat föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (STEMFS 2013:4) där metoden för styrel beskrivs.⁵ Därutöver har myndigheten utvecklat ett omfattande utbildningsmaterial och vägledningar om planeringsprocessen tillsammans med andra aktörer, samt genomfört utbildningar för berörda aktörer.

² SFS 2025:784.

³ SFS 2022:524.

⁴ SFS 2011:931.

⁵ STEMFS 2013:4.

2.2 Tidigare arbete gällande ransonering

Energimyndigheten har sen den bildades 1998 ett ansvar för att planera, samordna, och i den utsträckning som regeringen föreskriver, genomföra ransoneringar och andra regleringar som gäller användning av energi.⁶

Före år 2016 bedrev Energimyndigheten ett omfattande utvecklingsarbete för att säkerställa förbrukningsdämpande åtgärder, inklusive elransonering vid frestida elenergibristsituationer. Utvecklingsarbetet utgick från de samhällsbehov och risker som då bedömdes mest aktuella. Den 27 januari 2014 beslutade Energimyndigheten hur en hanteringsmodell för elransonering ska vara utformad.⁷ Det slutliga beslutet omfattade en målgrupp om cirka 29 000 industriella förbrukare som skulle åläggas att ransonera genom generellt beslut i föreskriftsform och endast ges marginella möjligheter till undantag från beslutet. En rapport med *Förslag till hanteringsmodell för storskalig elransonering* skickades till regeringen.⁸ Rapporten inkluderade en målgruppsanalys och hanteringsmodell. I oktober 2014 levererades rapporten *Elransonering Förslag till författningar för planering och hantering av ransonering* till regeringen. Ett arbete med att utforma konkreta administrativa verktyg och rutiner vidtogs därefter under 2014–2016 inom Energimyndigheten, men färdigställdes inte fullt ut då det nationella regelverket för att stödja och möjliggöra en bredare planering i samhället inte utvecklades och resurser för ett bredare utvecklingsarbete saknades.⁹

I slutet av 2016 färdigställdes en informationskampanj som komplement till övriga två planerade ransoneringsåtgärder i enlighet med beslutad hanteringsmodell.

2.3 Ett elsystem i förändring medför nya utmaningar

I takt med att elmarknaden avreglerades 1996 har leveransansvaret förflyttats till marknadsaktörer, samtidigt som det övergripande ansvaret för kraftsystemet ligger hos transmissionsnätoperatören Svenska Kraftnät. Olika kraftslags andel av den totala elproduktionen har förändrats och de senaste tio åren har andelen intermittent kraftproduktion ökat.¹⁰ Under det senaste decenniet har också elöverskottet på årsbasis ökat i Sverige, samtidigt som regionala eleffektutmaningar förvärrats.

⁶ SFS 2025:784, 9 §.

⁷ Statens energimyndighet, *Hanteringsmodell för elransonering* (dnr 2013-4343), 2014.

⁸ *Förslag till hanteringsmodell för storskalig elransonering*, ER 2014:08, 2014.

⁹ Statens energimyndighet, *Hanteringsmodell för elransonering* (dnr 2013-4343), 2014.

¹⁰ *Energiindikatorer 2025*, ER 2025:05, 2025.

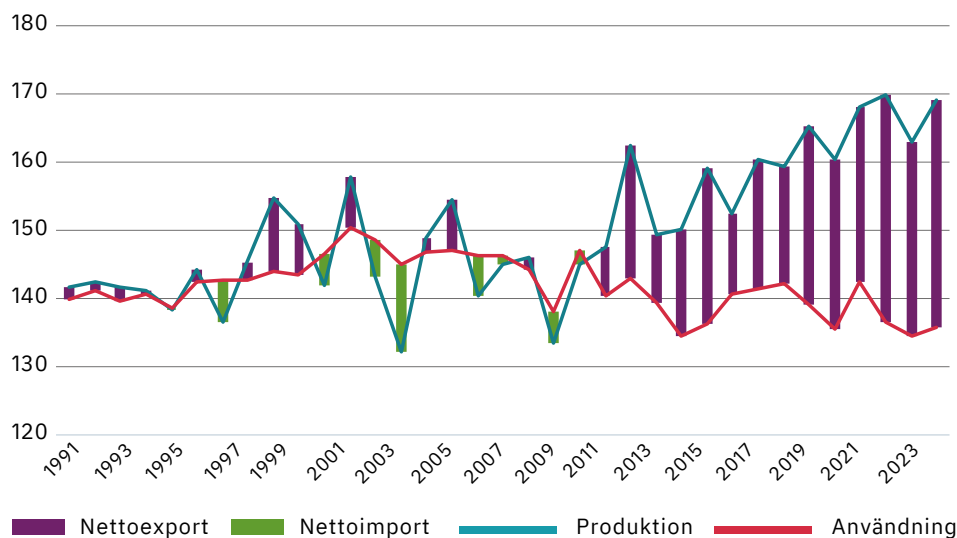

Diagram 1. Historisk trend som visar årliga balans mellan elanvändning och produktion i Sverige 1991–2023 (TWh). Efter 2011 har överskottet på årsbasis ökat och risken för långvarig elenergibrist på nationell nivå minskat.

Källa: Energimyndighetens Energiläget i siffror 2025

En stor del av den elproduktionskapacitet som har tillkommit under senare år har anslutits på distributionsnätets nivå, till skillnad från tidigare då produktion oftast anslöts på transmissionsnätets nivå. Det kan påverka såväl dynamiken i det sammanhängande elsystemet, som förutsättningarna för att kunna påverka produktion och konsumtion på nationell eller regional nivå. Svenska kraftnät konstaterar i en analys att kraftsystemet historiskt till stor del har kontrollerats och hanterats av relativt få aktörer med tydlig ansvarsfördelning och goda möjligheter att koordinera åtgärder samt att utmaningarna att bibehålla en god driftssäkerhet i vardagen växer när en växande andel av elproduktionen är ansluten till andra nätägare än Svenska kraftnät. Utmaningar behöver hanteras, bland annat genom att berörda aktörer behöver öka bemanningen och kompetensen lokalt/regionalt för att fullgöra de rollerna i kraftsystemet.¹¹

Svenska kraftnät fick 2023 i uppdrag av regeringen att genomföra en nationell bedömning av svensk resurstillräcklighet i enlighet med elmarknadsförordningen. Svenska kraftnäts nationella bedömning av resurstillräcklighet omfattar åren 2024–2028 och år 2035. Svenska kraftnät gör bedömningen att Sveriges elenergil balans är positiv 2024–2028, men att det finns en risk för eleffektbrist för flera analysår. Svenska kraftnät konstaterar också att andelen elproduktion från planerbara kraftslag minskar från 90 procent 2015, till 80 procent 2022 och bedöms minska till 60 procent 2028.¹²

¹¹ Driftsäkerhet i kraftsystemet – framtidens behov och förmågor, 2025.

¹² En bedömning av resurstillräckligheten för svensk elförsörjning – regeringsuppdrag (Svk2023/2960), 2024.

Fördelningen mellan sektorer som efterfrågar el har varit relativt konstant under åren fram till 2022 med hushåll och service samt industri motsvarande mer än 95 procent. Enligt Svenska kraftnäts analys förväntas den andelen minska till drygt 70 procent år 2028 ifall man bryter ut den framtida förväntade efterfrågan från datacenter, batterifabriker, tillverkning av fossilfritt stål, elfordon och övrig ny elintensiv industri. I simuleringarna tas hänsyn till temperaturberoendet hos respektive förbrukningskategori för att beskriva variationer i elanvändningen samt att efterfrågefleksibiliteten förväntas öka.¹³ Enligt Energimyndighetens prognos från vintern 2026 väntas 2029 en ökad efterfrågan på el inom industrin motsvarande 5 TWh el till processer, ytterligare 5 TWh el för vätgasproduktion samt 2 TWh el för produktion av e-bränslen.¹⁴ För transportsektorn ses en ökning till 2029 på 3 TWh elanvändning jämfört med 2026. I Energimyndighetens senaste prognos väntas planerbar elproduktion stå för cirka 70 procent av totalen år 2028.

2.4 Krigets krav återigen dimensionerande

Den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närhet har försämrats under flera år. Krig är återigen dimensionerande för energiförsörjningen. Erfarenheter från Rysslands krigföring mot Ukraina visar att elinfrastruktur utgör prioriterade måltavlor och att behoven av förbrukningsdämpande åtgärder ökar över tid.

Ransonering och andra åtgärder för att begränsa negativa effekter av störningar i elförsörjningen kan behöva planeras för en utdragen konflikt. Det kan också uppkomma situationer då ransonering av el aktiveras parallellt med att det också genomförs förbrukningsdämpande åtgärder inom andra delar av energiförsörjningen. Ransonering kan även behöva planeras för en situation med pågående attacker på civila samhällsviktiga verksamheter samt långsiktiga behov av att förstärka produktionsförmågor inom krigsviktiga industrier.

Åtgärder för att hantera situationen i Ukraina inkluderar såväl roterande frånkoppling som olika typer av förbrukningsdämpande åtgärder som ger användare ökade möjligheter att själva prioritera mest nödvändiga elbehov över tid.¹⁵

¹³ En bedömning av resurstillräckligheten för svensk elförsörjning – regeringsuppdrag (Svk2023/2960), 2024.

¹⁴ Kortsiktsprognos vinter 2026, ER 2026:09, 2026.

¹⁵ IEA, *Ukraine's Energy Security and the Coming Winter: An energy action plan for Ukraine and its partners*, 2024.

Förutsättningar och inriktning för utvecklingen av det civila försvaret finns bland annat beskrivna i:

- Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030¹⁶
- Gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030¹⁷
- Inriktning för civilt försvar 2025–2030¹⁸
- Planeringsinriktning för krisberedskap och civilt försvar
– Planering för att skapa och använda förmåga¹⁹

Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030 innehåller viktiga ingångsvärden för Sveriges planering och utveckling av totalförsvaret under perioden 2025–2030. Det bygger på regeringens inriktning och tar hänsyn till tre centrala förändringar sedan det föregående dokumentet *Handlingskraft* fastställdes 2021: Sverige som allierad i Nato, lärdomar från Rysslands invasion av Ukraina samt en utvecklad nationell struktur för krisberedskap och civilt försvar. I dokumentet konstaterar Myndigheten för civilt försvar och Försvarsmakten att säkerhetsläget kräver ett robust, flexibelt och samordnat totalförsvaret som kan möta flera hot samtidigt. Ett totalförsvaret som säkerställer de viktiga samhällsfunktionerna och som stärker Natos kollektiva säkerhet. Det krävs därför en samordnad och flexibel planering från både civila och militära aktörer.

Myndigheten för civilt försvar och Försvarsmakten beskriver scenarier som kan innebära både cyberangrepp, sabotage och attacker mot el- och annan energiinfrastruktur samt personal inom samhällsviktiga företag. För elförsörjningen kan möjliga konsekvenser bland annat medföra långvarig elenergi- eller elleffektbrist på lokal, regional eller nationell nivå med behov av prioritering av elanvändning, tex genom roterande fränkoppling eller ransonering. Parallellt med de angreppen kan angrepp ske på exempelvis kommunikationsinfrastruktur, försörjningsflöden, finansiella tjänster, försörjning av grunddata osv. Vidare betonas det att en verklig krigssituation kan utvecklas på annat sätt och att olika aktörer behöver planera för flera olika tänkbara scenarier.

I *Energipolitikens långsiktiga inriktning* betonar regeringen att elsystemets försörjningstrygghet bör omfatta tillräcklig regional förmåga till ö-drift.²⁰ Det indikerar starkare behov än i tidigare planering på att kunna anpassa förbrukningsdämpande åtgärder och ransonering till regionala förutsättningar för att kunna tas i bruk vid olika tider och för olika behov inom olika delar av landet under höjd beredskap.

¹⁶ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Försvarsmakten, *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030* (dnr FM 2025-19772:2, MSB 2025-08877), 2025.

¹⁷ Regeringskansliet, *Gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030* (Fö2024/02054 [delvis]), 2024.

¹⁸ Regeringskansliet, *Inriktning för civilt försvar 2025–2030* (Fö2024/02054), 2024.

¹⁹ Myndigheten för civilt försvar, *Planeringsinriktning för krisberedskap och civilt försvar – planering för att skapa och använda förmåga*, 2026.

²⁰ Proposition 2023/24:105.

3 Styrel

3.1 Vidareutveckling av metoden i samverkan med berörda aktörer

Enligt förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare har Energimyndigheten ansvar för att utveckla styrelprocessen i samråd med berörda aktörer.²¹ Det är ett löpande arbete som bland annat sker genom erfarenhetsforum med länsstyrelsen och utvärdering av planeringsomgångar.

Styrel är framtaget för fredstida kriser och behöver anpassas till dagens och framtidens förhållanden. Det har inte gjorts några större ändringar i förordningen och Energimyndighetens föreskrifter sedan de utfärdades. Energimyndigheten har genomfört uppföljningar av planeringsarbetet och gav ett konsultföretag i uppdrag att under 2022–2023 analysera utvecklingsbehovet.

I november 2023 inledde Energimyndigheten och dåvarande Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, idag Myndigheten för civilt försvar, en översyn av styrelprocessen. Det skapades en referensgrupp med cirka 30 aktörer med representanter från kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter, branschorganisationer och elnätsbolag. Arbetet startade med en workshop där deltagarna bjöds in för att diskutera olika utmaningar inom processen. Det framgick att aktörernas utmaningar skiljer sig åt och att det därför var viktigt att få en samlad helhetsbild. Efter workshopen bildades tre fokusgrupper inom områdena informationssäkerhet, höjd beredskap och gränsdragningar mellan aktörer. Grupperna syftade till att samverka och fördjupa sig i de mest centrala utmaningarna.

Översynen resulterade i ett förslag till en ny planeringsprocess för styrel i syfte att effektivisera processen samt anpassa den för höjd beredskap och totalförsvarets behov. Energimyndigheten har konsekvensutrett förslaget till ny planeringsprocess och de ändringar som krävs. Den föreslagna nya metoden kräver ändringar av såväl lag, förordning och föreskrifter. Myndigheten har dels inkommit med en hemställan, se bilaga 1, till Regeringskansliet gällande ändringar i lag (1977:439) kommunal energiplanering och förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. Energimyndigheten har även tagit fram en konsekvensutredning och förslag till nya föreskrifter gällande metoden för styrelprocessen. Konsekvensutredningen och förslaget till de nya föreskrifterna skickades ut på remiss i juni 2025 till ett trettiotal aktörer, se Bilaga 2 och Bilaga 3. Remissvaren har omhändertagits och arbetats in i konsekvensutredningen och hemställan om förordningsändringar. Synpunkterna rörde bland annat informationssäkerhet, finansieringsmodell, vikten av att inte tappa det lokala perspektivet och totalförsvaret.

²¹ SFS 2011:931.

Ändringarna av metoden i föreskrifterna är beroende av ändringarna i förordningen (2011:931) och Energimyndigheten avser besluta föreskrifterna i samband med att ändringarna i förordningen träder i kraft. Föreskrifterna och konsekvensutredningen är därför ännu inte beslutade. En sammanställning av remissvaren kommer att presenteras i den slutgiltiga konsekvensutredningen.

3.2 Ny metod för styrel

Nedan presenteras nuvarande planeringsprocess, förslag till ny planeringsprocess samt förslag till ändringar i lag, förordning och föreskrifter.

3.2.1 Nuvarande planeringsprocess

Nuvarande planeringsprocess innebär att underlag överförs mellan aktörer inom processen i flera steg. En stor del av arbetet är centraliserat hos kommunen, vilket innebär att kommunerna behöver hantera en stor mängd information från de olika aktörerna. Nedan beskrivs stegen i den nuvarande metoden.

1. I det första steget identifierar och prioriterar statliga myndigheter samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde och skickar det till berörd länsstyrelse.
2. I andra steget sammanställer länsstyrelsen statliga myndigheters planeringsunderlag och skickar det till berörd kommun.
3. I tredje steget identifierar och prioriterar kommunen samhällsviktiga elanvändare inom sitt geografiska områdesansvar och sammanställer sedan det med statliga myndigheters underlag. Därefter skickas underlaget till berörda elnätsbolag.
4. I det fjärde steget kompletterar elnätsbolag med uppgifter om elledning och skickar tillbaka till berörd kommun.
5. Därefter gör kommunen ett förslag på rangordning av elledningar i kommunen och skickar underlaget till länsstyrelsen.
6. Länsstyrelsen gör sedan en sammanvägd rangordning av elledningar för länet och skickar det slutgiltiga underlaget till Svenska kraftnät och berörda elnätsbolag.
7. Efter att styrelspaneringen är genomförd gör elnätsbolagen MFK-planer baserat på planeringsunderlaget.²²

²² STEMFS 2013:4.

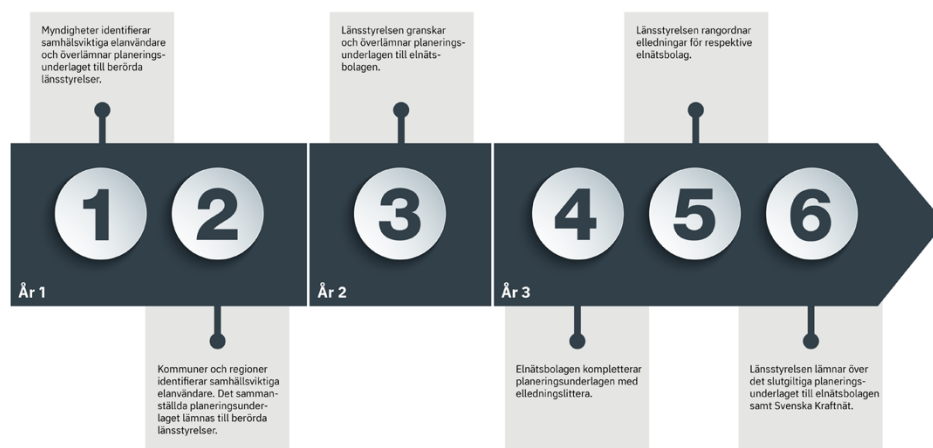

Figur 1. De olika stegen i befintlig metod inom styrelprocessen.

3.2.2 Förslag till ny planeringsprocess

I den nya metoden förändras länsstyrelsernas roll i processen genom att de tar över en del av kommunernas ansvar för att sammanställa underlaget från statliga myndigheter. Genom att centralisera arbetet hos länsstyrelserna blir det färre steg i processen där information överförs emellan aktörer. Förslaget till ny planeringsprocess presenteras nedan.

1. I det första steget identifierar och prioriterar statliga beredskapsmyndigheter och andra statliga myndigheter med ansvar för totalförsvars- och samhällsviktiga funktioner samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde och överlämnar underlaget till berörd länsstyrelse.
2. Under samma år identifierar och prioriterar kommuner samhällsviktiga elanvändare inom sitt geografiska områdesansvar. Regionen identifierar och prioriterar samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde. Kommunen sammanställer underlaget och överlämnar det till berörd länsstyrelse.
3. I det tredje steget sammanställer länsstyrelsen underlaget från statliga myndigheter, kommuner och regioner för länet och överlämnar underlaget till berörda elnätsbolag.
4. Därefter fyller elnätsbolagen i uppgifter om elledningar och lämnar tillbaka de kompletterande underlagen till berörd länsstyrelse.
5. Länsstyrelsen rangordnar elledningar i dialog med kommunerna i länet.
6. Länsstyrelsen lämnar det slutgiltiga underlaget till berörda elnätsbolag och till Svenska kraftnät. Varpå elnätsbolag reviderar MFK-planer baserat på styrelspaneringen.

Figur 2. De olika stegen i föreslagen metod inom styrelprocessen.

Fördelar och nackdelar med ändringarna

Tabell 1. I nedanstående tabell listas för- och nackdelar med förslaget till ny planeringsprocess för styrel i jämförelse med den befintliga styrelprocessen.

Fördelar	Nackdelar
Kommunen behöver inte hantera statliga myndigheters planeringsunderlag vilket minskar antalet steg i planeringsprocessen.	Ökad resurs-/tidsåtgång för länsstyrelsen.
Länsstyrelsen får utökad kännedom om samhällsviktiga verksamheter inom sitt geografiska område i och med att de får in aktörernas samlade planeringsunderlag.	
Om länsstyrelsen ges möjlighet att bearbeta samtliga planeringsunderlag får de en komplett bild av prioriteringen inom länet och planeringen blir mer konsekvent.	
Länsstyrelsen sammanställer planeringsdokument 1 och överlämnar det till elnätsbolagen, det blir då färre planeringsunderlag att hantera för elnätsbolagen.	
	Kommunernas samverkan med elnätsbolagen (primärt de lokala elnätsbolagen) begränsas. Samverkan kan ändå ske om behov finns.

För att länsstyrelsen ska få en komplett bild av styrelplaneringen på länsnivå bör de ges mandat att granska inkommande planeringsunderlag från statliga myndigheter, kommuner och regioner för att vid behov kunna göra ändringar i om verksamheten ska prioriteras och i så fall i vilken prioritetsklass. I dagsläget får länsstyrelserna inte kännedom om vilka enskilda elanvändare som identifieras av kommuner och regioner. Länsstyrelsen bör ha ett tydligt mandat att besluta om prioriteringen.

Genom att länsstyrelserna gemensamt med kommunerna och elnätsbolagen tar fram underlag 2 minskar risken att tappa kunskapen om de lokala behoven. Kommunerna får genom det också ett tydligt stöd i sitt kontinuitetsarbete och arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser. Det nya arbetssättet bidrar till en möjlighet att göra beroenden mellan olika samhällsviktiga verksamheter synliga.

3.2.3 Författningsändringar: Totalförsvaret och höjd beredskap

Olika möjliga alternativ hur styrel kan omformas har diskuterats och analyserats i referensgruppen för översynen. Diskussionerna har bland annat omfattat parallella planeringslistor för fredstida krissituationer och höjd beredskap. Det finns för- och nackdelar med båda alternativen. Fördelen skulle vara att en lista skulle kunna vara dimensionerad för fredstida kriser medan den andra dimensionerad för totalförsvarets behov. Nackdelen skulle vara den ökade administrationen det skulle innebära för de olika aktörerna. Redan idag finns det aktörer som väljer att inte delta i styrelprocessen på grund av resursbrist. Det skulle i sin tur kunna leda till bristande kvalitet i underlaget.

En ytterligare fråga som behandlats är en centralisering av styrelprocessen hos civilområdeskanslierna. Det skulle innebära att styrelslistor aggregeras på en betydligt mer omfattande nivå och ytterligare fler steg i processen, vilket medför risker gällande informationsdelning och hantering av känslig information. Sammantaget bedömer Energimyndigheten att styrel är ett ändamålsenligt verktyg som inte bör göras om till ett annat verktyg vid krig eller krigsfara, utan ansvars-, närhets och likhetsprincipen ska fortsatt gälla. För att dimensionera styrel för totalförsvaret har myndigheten identifierat nödvändiga ändringar i förordningen. Utöver de här ändringarna avser myndigheten utveckla vägledningen gällande stöd i att identifiera verksamheter som är viktiga för totalförsvaret i grundplaneringen. Avbrottslängden ändras inte vid längre avbrott, då används i stället roterande fränkoppling med styrel som underlag för prioritering eller ransonering.

Planering för omfattande elbrist och höjd beredskap

Energimyndigheten vill tydliggöra att styrel är ett instrument som behöver vara funktionellt oavsett om det är fredstida krissituationer, höjd beredskap eller krig. Vid höjd beredskap är det svårt att förutsäga eltillgången och förutsättningarna kan variera i olika delar av landet. Troligen kommer förändrade behov och förutsättningar under höjd beredskap att skapa en ny bild vad gäller både produktion och konsumtion av el. Vid ett scenario med längre avbrott kvarstår behovet av el. Det är möjligt att olika åtgärder tillämpas samtidigt i olika delar av landet, till exempel behöver inte styrel och roterande fränkoppling användas i alla elnät samtidigt.

Styrel behöver anpassas till totalförsvarets behov och vara tillämpbar under höjd beredskap. Det tydliggörs genom föreslagna ändringar i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare som innebär att den även omfattar totalförsvarsplanering, får en mer heltäckande planering till grund samt att prioritetssklasserna revideras så att de möjliggör för totalsvarsviktiga verksamheter att prioriteras. Förändringarna bedöms även generera en generellt sett mer träffsäker planering.

För att den nationella totalförsvarsplaneringen inom styrelprocessen ska bli heltäckande nationellt krävs att samtliga beredskapsmyndigheter och övriga myndigheter med samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde, såsom länsstyrelser, kommuner och regioner, deltar i planeringsarbetet. Myndigheterna behöver identifiera vilka verksamheter som är samhällsviktiga och viktiga för totalförsvaret inom sitt ansvarsområde och sitt geografiska områdesansvar. Identifieringen innefattar därmed privata aktörer inom kommuner och län, vilka även identifieras i risk- och sårbarhetsanalysarbetet.

Energimyndigheten har identifierat behov av ändringar i lag (1977:439) kommunal energiplanering och förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. Genom de föreslagna ändringarna anpassas styrel till totalförsvarets behov och blir tillämpbar under höjd beredskap. Ändringarna består av följande delar:

- Obligatoriskt deltagande för kommuner i styrelprocessen.
- Styrel utvidgas till att också omfatta totalförsvarets behov.
- Ett förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel.
- Länsstyrelsen ska samråda med de aktörer som deltar i styrelprocessen samt med berörda regioner.
- Införa prioritetssklass 0 och ta bort prioritetssklass 8.
- Länsstyrelsen får mandat att vid behov ändra andra aktörers prioriteringar.

De föreslagna ändringarna presenteras nedan. Förslagen och dess konsekvenser återfinns i sin helhet i hemställan dnr 2025–206156, Bilaga 1.

Obligatoriskt deltagande för kommuner

Myndigheten föreslår att en ny paragraf (9 §) läggs till i lagen (1977:439) om kommunal energiplanering vilken gör det obligatoriskt för kommuner att delta i styrelprocessen. I och med att kommuner i sin energiplanering ska främja trygg energiförsörjning blir det tydligt att det är i energiplaneringen som kommunerna ska främja en trygg energiförsörjning och delta i planeringen för prioritering av samhällsviktiga elanvändare enligt denna lag.

För en heltäckande styrelspanering och därmed ett starkare totalförsvar är det avgörande att alla kommuner deltar i arbetet. Idag är det inte tvingande för kommuner att delta i processen och ett antal kommuner deltar inte. Det innebär att en stor del av den lokala kännedomen i de områdena faller bort och att samhällsviktiga verksamheter inte blir prioriterade vid en fränkoppling.

För att styrel ska få den förväntade samhällsnytta som den inrättats för är det motiverat att göra det obligatoriskt för kommuner att delta i styrelspaneringen. Samma argument gäller även för regionernas deltagande men här är bedömningen att länsstyrelsens uppdrag att samråda med berörda regioner är tillräcklig.

Den i SOU 2024:65 föreslagna lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LEH) reglerar angränsande områden till styrel. Enligt LEH är kommunerna och regionerna skyldiga att förbereda sig och ha en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Enligt förslaget ska planeringen särskilt avse förmågan att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter av grundläggande betydelse för människors liv och hälsa.²³

De arbetsuppgifter som kommuner åläggs genom den föreslagna ändringen i lag om kommunal energiplanering bedöms i stor utsträckning, om än inte helt, täckas av planeringskravet i de föreslagna ändringarna i LEH. Ett antagande av LEH skulle därför ytterligare förstärka bilden av att styrelspanering är ett ansvar som åligger kommuner. En skillnad är dock att i LEH används inte begreppet totalförsvarsviktigt, vilket är ett begrepp Energimyndigheten ändå ser värde i.

Styrel utvidgas till att också omfatta totalförsvarets behov

Enligt 3 § i förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare ska länsstyrelsen utifrån sitt geografiska områdesansvar för krisberedskap fullgöra de uppgifter som förordningen nämner.

Energimyndigheten vill tydliggöra att styrel är ett instrument som behöver vara funktionellt oavsett om det är fredstida krissituationer, höjd beredskap eller krig. Vid höjd beredskap är det svårt att förutspå eltillgången och förutsättningarna kan variera i olika delar av landet. Myndigheten vill därför lägga till en förtydligande skrivning i 3 § om att länsstyrelsen utifrån sitt ansvar för krisberedskap och totalförsvar, inom sitt geografiska område, ska fullgöra de uppgifter som följer av förordningen. Som ett led i totalförsvarsarbetet ska beredskapsmyndigheterna delta i planeringen. Utöver beredskapsmyndigheterna ska även andra myndigheter lämna underlag om deras ansvar innefattar samhällsviktiga funktioner.

²³ SOU 2024:65.

Troligen kommer förändrade behov och förutsättningar under höjd beredskap att skapa en ny bild vad gäller både produktion och konsumtion av el. Många kan tvingas fly på grund av strider vilket innebär att det personliga behovet flyttas och elanvändningen för privat bruk minskas vid olika platser. I vissa situationer med längre elavbrott kvarstår behovet av el fortfarande, inte minst för hushåll, är det nödvändigt att ha kvar möjligheten till roterande fränkoppling.

I och med att styrel dimensioneras för totalförsvaret kommer myndighetens vägledning i tolkningen av prioritetsklasserna att revideras. Det krävs för att totalförsvarets behov och verksamheter, vilka är nödvändiga för att upprätthålla det civila försvaret vid höjd beredskap, ska ingå i styrelprocessen. Det behöver bland annat tydliggöras hur verksamheter som faller under försvarsmyndigheters ansvar identifieras. Identifiering av samhällsviktig verksamhet har utvecklats sedan framtagandet av styrel och identifieringen av samhällsviktiga elanvändare bör utgå från *Identifiering av viktiga samhällsfunktioner* för att harmoniseras med andra regleringar.²⁴

Civilområdesansvariga länsstyrelserna har ett geografiskt områdesansvar för sitt område när det gäller civilt försvar. Ansvaret avser uppgifter inför och vid höjd beredskap, vilket framgår av förordning (2022:525), och civilområdena kommer att involveras om en ny planeringsomgång inleds under höjd beredskap. Den tämligen omfattande planeringsprocessen för styrel kan vara ett skäl för att skjuta fram planeringsomgångar under orostider. Den befintliga planeringen som elnätsbolagen gjort för att hantera en eleffektbrist baserat på styrel får anses tillämplig så länge näten är i drift och fortsätter gälla under höjd beredskap.

Förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel

Ansvarsfördelningen i myndighetssfären vid fredstida krissituationer och höjd beredskap har förändrats och tydliggjorts sedan förordningen (2011:931) trädde i kraft 2011. Med införandet av beredskapsmyndigheter stärks Sveriges civila beredskap och totalförsvaret.

Idag finns i 3 § förordningen ett krav på statliga myndigheter att som ett led i sitt krisberedskapsarbete delta i planeringen. Det framgår emellertid inte tydligt vilka statliga myndigheter som omfattas och idag deltar inte alla de statliga myndigheter som i realiteten berörs av styrelprocessen. För att få en mer heltäckande planering förtydligas därför kravet på beredskapsmyndigheterna och deras medverkan i styrel genom ett tillägg i 3 § förordningen.

Utöver beredskapsmyndigheterna finns det även andra statliga myndigheter som ansvarar för samhällsviktiga elanvändare som också ska delta i planeringsarbetet, vilket förtydligas genom tillägget i 3 §.

²⁴ Myndigheten för civilt försvar, *Lista med de viktigaste samhällsfunktionerna: utgångspunkt för att stärka samhällets beredskap*, 2026.

Införa prioritetssklass 0 och ta bort prioritetssklass 8

Energimyndigheten föreslår att en ny prioritetssklass 0 läggs till i 5 § förordningen. Den föreslagna prioritetssklassen omfattar anläggningar som är viktiga för elsystemets funktion, vilka enligt gällande förordning inte ska ingå i planeringsarbetet.

Med prioritetssklass 0 i förordningen skickar Svenska kraftnät uppgifter om sina anläggningar direkt till länsstyrelsen som tar med dem i styrelseunderlaget. På så vis säkerställs att transmissionsnätet och dess anläggningar får el före annan samhällsviktig verksamhet. Den nuvarande skrivningen i 5 § om att anläggningar som är viktiga för elsystemets funktion inte ska ingå i planeringsarbetet stryks följaktligen.

I den nuvarande förordningen finns det åtta olika prioritetssklasser som samhällsviktiga elanvändare prioriteras genom. Prioritetssklass 1 får högst poäng och sedan går poängen nedåt från prioritetssklass 2–7, prioritetssklass 8 som innehåller övriga elanvändare får 0 poäng. Inom styrelseprocessen automatgenereras en rangordning av elledningar efter högsta poäng, det vill säga en ledning med många verksamheter som prioriterats inom klass 5 kan till exempel få högre poäng än en ledning med få verksamheter i prioritetssklass 2. I planeringsdokumenten och andra vägledningar framhålls vikten av att den automatgenererade rangordningen av elledningar granskas och korrigeras vid behov.

Energimyndigheten avser att i planeringsdokumenten ändra poängsättningen av samhällsviktiga elanvändare så att prioritetssklass 1–4 får betydligt högre poäng för att säkerställa att dessa elanvändare automatiskt kommer bli prioriterade i högre utsträckning.

Prioritetssklass 8, Övriga användare, är detsamma som hushåll och andra oprioriterade elanvändare. Prioritetssklassen används inte i praktiken och bör därför tas bort ur förordningen.

Mandat till länsstyrelsen att ändra i andra aktörers prioriteringar

Länsstyrelsernas roll förändras i den nya processen genom att de tar över en del av kommunernas ansvar att sammanställa underlaget från statliga myndigheter. Enligt den nya processen får Länsstyrelsen en utökad samordnande och granskande roll. Länsstyrelsen får möjlighet att både sänka och höja andra aktörers prioriteringar via en ny § 7 i förordningen. Idag kan aktörernas varierande prioriteringar leda till skevheter i rangordningen av ledningar och därmed begränsas syftet med styrel. Genom länsstyrelsens utökade ansvar skapas en funktion som harmoniserar de regionala bedömningarna när det gäller prioriteringen av samhällsviktiga elanvändare.

För att kunna göra en rangordning av ledningar i länet behövs såväl lokal, regional som nationell kännedom om vilka verksamheter som förekommer i respektive län. För att inte tappa den lokala kännedomen om samhällsviktiga elanvändare i länet när kommunerna inte längre sammanställer

underlag i samma utsträckning behöver länsstyrelsen ha en dialog med kommunerna i länet samt berörda regioner. Det är också viktigt att involvera elnätsbolagen i dialogen om rangordning av elledningar. För att säkerställa att dialog sker läggs ett samrådskrav för länsstyrelsen till i 4 § förordningen.

Samhällsviktiga och totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi och sektorskopplingar

Genom den föreslagna kopplingen till totalförsvarets behov har utpekade myndigheter, inklusive länsstyrelserna, möjlighet att begära in uppgifter från privata näringsverksamheter om verksamheter som är viktiga för totalförsvaret till styrelspaneringen. Det framgår av skrivningar i lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer med flera att delta i totalförsvarsplaneringen.²⁵

Den föreslagna ändringen kommer att underlätta inhämtning av material från privata verksamheter. En stor del av samhällsviktiga och totalförsvarsviktiga verksamheter är privat verksamhet. För att göra en korrekt prioritering av samhällsviktiga elanvändare är det nödvändigt att myndigheter får ta del av uppgifter även från privata näringsidkare. I normalfallet ligger det i verksamhetsutövarnas eget intresse att inkomma med uppgifter om den totalförsvarsviktiga verksamhet de bedriver då det ökar möjligheterna för dem att få el vid bristsituationer, men i vissa fall finns det utmaningar för myndigheter att inhämta det efterfrågade underlaget.

Energimyndigheten anser att processen för identifiering av vilka samhällsviktiga elanvändare som finns inom en organisations ansvarsområde bör koordineras med identifieringen av övriga energibärare eftersom energibärarna påverkar varandra. Övriga energibärare kan vara beroende av el vilket är av stor vikt att identifiera. Därför är det viktigt att betrakta tillgången till energi som ett system. Energimyndigheten anser att processen för att identifiera samhällsviktiga elanvändare bör koordineras med en analys av beroenden mellan olika energibärare. Försörjningen av drivmedel är beroende av tillgången till el. Samtidigt är reservkraft beroende av tillgång till bränsle eller drivmedel. En process för kontinuitetsplanering inom en verksamhet skulle klarlägga sådana beroenden.

I utgångspunkter för totalförsvaret beskrivs att "Det militära och civila försvaret ska förbereda och planera för att under minst tre månader kunna möta och hantera ett krig i Europa som leder till allvarliga konsekvenser för samhällets funktionalitet." samt att "Civila verksamheter ska inom ramen för de tre månaderna ha förmågan att klara minst två veckor med egna resurser".²⁶ Styrel innebär ingen garanti för avbrottsfri elförsörjning utan är ett verktyg för att mildra konsekvenserna vid en eventuell effektbrist. Energimyndigheten betonar därför att verksamheter identifierade enligt

²⁵ SFS 1982:1004.

²⁶ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Försvarsmakten, *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030 (dnr FM 2025-19772:2, MSB 2025-08877)*, 2025.

styrel bör säkerställa sin fortsatta drift med till exempel reservkraft. Vid omfattande kriser eller vid höjd beredskap kan det uppstå bristsituationer inom flera energibärare och det behöver därför göras en mer omfattande planering vad det gäller bland annat tillgången till reservkraft. Elförsörjning är en sektor som i princip alla andra sektorer är beroende av och det därför fundamentalt att det finns en alternativ plan för elförsörjningen.

3.3 Hinder och åtgärdsförslag

Utöver de föreslagna ändringarna i hemställan angående ändring i lag (1977:439) kommunal energiplanering och förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare samt förslag på nya föreskrifter har Energimyndigheten identifierat hinder inom arbetet med styrel samt ett möjligt åtgärdsförslag.

3.3.1 Delning av information

Energimyndigheten ser att det finns behov av ett digitalt verktyg som möjliggör en säkrare och effektivare planeringsprocess inom styrel. Det bör därför utredas om det är möjligt att ta fram ett digitalt system för att hantera informationen inom styrelsprocessen. Enligt förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare ges Energimyndigheten bemyndigande att enligt 8 § meddela föreskrifter om: metoden för planering, hur dokument för planering ska utformas, hur underlaget som avses i 1 § ska sammanställas samt prioritetsklasser och begrepp enligt 5 §. Energimyndigheten är således ansvarig för att utveckla metoden för planeringen men äger inte den samlade informationen och är därför inte nödvändigtvis den mest lämpade aktören att leda ett sådant arbete.²⁷

Informationssäkerhet och säkerhetsskydd har varit centrala frågor sedan framtagandet av planeringsprocessen. Planeringsunderlaget innehåller information om samhällsviktiga elanvändare, vilket ställer höga krav på aktörernas hantering av informationen. Nuvarande struktur innebär att planeringsunderlag fylls i manuellt och överförs mellan olika aktörer i flera steg. Energimyndigheten tillhandahåller mallar i Excel som stöd för aktörerna som under årens gång uppdaterats och förbättrats. Men det finns begränsningar och utmaningar med nuvarande Excelmallar. Energimyndigheten har genomfört uppföljningar av planeringsarbetet för att utveckla metoden. Det har då framkommit att en stor del av aktörerna upplever att det finns utmaningar med hanteringen av nuvarande planeringsdokument. Den manuella bearbetningen är tidskrävande och det finns risk att felaktiga uppgifter fylls i. Likaså har informationssäkerhetsaspekten lyfts som ett problem. Flera aktörer upplever att det saknas förutsättningar för en säker hantering av uppgifterna och ett antal har därför valt att inte delta i planeringsprocessen.

²⁷ SFS 2011:931.

Det är inte lämpligt att skapa en samlad databas över alla identifierade samhällsviktiga elanvändare. Principen att inte aggregera informationen bör vara vägledande i framtagandet av ett digitalt system. Systemet bör därför inte syfta till att skapa en samlad databas över samtliga elanvändare utan bör snarare verka inom signalskyddet för överföring av information mellan aktörer.

Det finns utmaningar med att ta fram digitala system som kan hantera den här typen av information då det ställer höga krav på säkerhet. Systemet behöver kunna hantera säkerhetskänsliga uppgifter. Framtagandet av ett digitalt system bedöms vara resurskrävande och kräver specialkompetens inom området, det är därför av stor vikt att frågan utreds av en aktör med rätt kompetens och att finansieringsfrågan klargörs. Energimyndigheten bedömer att framtagandet av ett sådant system bör ledas av en myndighet med specialkompetens inom området.

4 Ransonering

4.1 Förutsättningar för ransonering

4.1.1 Ransonering som instrument

Vid omfattande elenergibristsituationer (exempelvis orsakade av tekniska problem i infrastrukturen, bristande tillgång till energiråvaror för elproduktion eller attacker mot elproduktionsanläggningar och elnät) finns en risk att prissignalerna inte utgör ett tillräckligt effektivt verktyg för att få förbrukningen att spridas över en längre tid alternativt risk för att tillgänglig el inte finns tillgänglig att användas inom högst prioriterade samhällsviktiga verksamheter. Exempelvis visar resultaten från pilotprojektet ResiliENT Syd på vikten av att kunna begränsa den icke-totalförsvarsviktiga användningen vid höjd beredskap²⁸, där ransonering kan vara ett verktyg. Ransonering är en långtgående inskränkning och är en åtgärd som kan bli aktuellt först i extrema situationer där marknadens funktion och förbrukningsdämpande åtgärder inte bedöms kunna hantera en elenergibrist och när konsekvenserna för samhället bedöms allt för stora.

Utformning

En kvotransonering innebär att enskilda elanvändare endast tillåts förbruka en viss del av den el som användaren utan restriktioner förväntas efterfråga under en period, den så kallade ransoneringsperioden (veckor/månader). Därmed kan elanvändningen spridas ut under hela den förväntade bristsituationen samtidigt som en tillräckligt stor andel av en begränsad tillgång på el kan fördelas till de verksamheter som på samhällsnivå bedöms vara viktigast att upprätthålla under krisen.

Ransonering kan också genomföras i form av förbud mot viss typ av elanvändning eller genom olika typer av begränsningar i när och hur el får användas.

Ransonering i förhållande till andra åtgärder

Elenergibrist uppstår vid en långvarig situation då den samlade tillförseln inte förväntas motsvara det samlade behovet av elenergi över tid. Det är inte samma sak som en eleffektbrist som uppstår när det i driftskedet inte är balans mellan produktion och förbrukning. Det finns både marknadsmekanismer och ett antal åtgärder som Svenska kraftnät kan ta till för att hantera en effektbrist. Den sista utvägen för att skydda kraftsystemet och undvika ett större nätsammanbrott är att Svenska kraftnät beordrar manuell förbrukningsfrånkoppling (MFK). MFK är till för att hantera en kortvarig effektbristsituation och om den drar ut på tiden kan frånkopplingen cirkuleras mellan elanvändarna.

²⁸ Energimyndigheten, *ResiliENT Syd i korthet Ett pilotprojekt för försörjningsanalys i det södra civilområdet*, 2026.

En elenergibrist som inte marknaden lyckas hantera, och som samhället inte lyckas avstyra, kan övergå i en effektbrist. Det går också att tänka sig en situation där en mer utdragen och återkommande effektbrist skulle leda till behov av att införa ransonering. Ett exempel skulle kunna vara i en krigssituation där ett område helt eller delvis skurits av från det nationella elsystemet och där produktion och import till området över tid inte förväntas motsvara elbehovet. Det är däremot inte givet att en minskning av energibehovet leder till en motsvande minskning av effektbehovet.

Kvotransonering av el vid elenergibrist och roterande fränkoppling av elanvändare vid eleffektbrist är två olika åtgärder som har det gemensamt att de medför tvingande förbrukningsdämpning av en elanvändares elförbrukning. En fördel med att införa en elransonering jämfört med exempelvis roterande fränkoppling av elanvändare, är att varje elanvändare har ett större eget handlingsutrymme att begränsa de negativa konsekvenserna inom den egna verksamheten. Vid kvotransonering kan elanvändare själva avgöra när de ska förbruka sin tilldelade kvot under ransoneringsperioden och vilka delar av elanvändningen som ska prioriteras ner. Vid roterande fränkoppling upphör möjligheten att förbruka el helt och hållet under vissa timmar. När elen är helt bortkopplad är elanvändarens handlingsutrymme mer begränsat. En nackdel med ransonering jämfört med roterande fränkoppling är att det kan vara svårt att uppnå en mycket hög förbrukningsreduktion inom ett geografiskt område över en längre period. Ransonering är också tekniskt svårare att följa upp och de administrativa kostnaderna för planering och genomförande av en elransonering är normalt sett större än vid beslut om roterande bortkoppling. Beroende på situationen kan det finnas behov av att tillämpa både ransonering och roterande fränkoppling samtidigt.

Det finns behov av att ytterligare utreda hur sambanden mellan förbrukningsdämpande åtgärder, elransonering och MFK ser ut och hur de olika verktygen kan komplettera varandra vid kris och höjd beredskap.

Figur 3 Översikt åtgärder för att hantera elenergi- och effektbrist. Bilden illustrerar att en välfungerande elmarknad utgör grunden för att hantera såväl effekt- som energibristssituationer, men att båda typsituationerna kan kräva andra typer av åtgärder för att undvika allvarliga konsekvenser för samhället om marknadens funktion inte är tillräcklig.

4.1.2 Elmarknadens funktion idag

Ransonering innebär ett tillfälligt och delvis åsidosättande av elmarknadens funktionssätt och till den tillhörande prissignaler, och används först när marknadsresponsen bedöms otillräcklig och/eller när samhällskonsekvenserna utan intervention bedöms oacceptabla.

Mestadelen av elen som levereras handlas idag på dagen före-marknaden men andra marknader med olika tidsupplösning kompletterar den marknaden, såsom intradagsmarknaden och balansmarknaderna samt långsiktiga prissäkringsmarknader och bilaterala avtal.^{29,30} På dagen före-marknaden handlar elhandelsföretag och elintensiv industri anonymt med elproducenter.³¹ Priset sätts via marginalprissättning, där producenter lägger bud utifrån sina produktions- och alternativkostnader medan köpare budar vad de vill betala. Elpriset för samtliga aktörer under den givna leveranstiden sätts utifrån det sista bud där utbud och efterfrågan möts. Ifall flödet mellan elprisområden är begränsat av tillgänglig överföringskapacitet ger det upphov till prisskillnader, annars blir priset samma för områdena. Det tillvägagångssättet gör elmarknaden till viss del självreglerande i hur både produktion och i viss mån konsumtion kan anpassas för att möta varandra, till exempel genom att produktionslag med högre marginalkostnad aktiveras vid hög efterfrågan och att förbrukningen då tenderar att minskas eller flyttas (efterfrågefleksibilitet). Svenska kraftnät har samtidigt det överordnade ansvaret för driftsäkerheten i elsystemet. Till deras hjälp finns det balansansvariga parter som tillsammans med Svenska kraftnät ser till att upprätthålla frekvensen vid 50hz. Detta görs genom handel på intradagsmarknaden och aktivering av aktörer på balansmarknaderna. Svenska kraftnät har även tillgång till andra verktyg och tjänster för att upprätthålla driftsäkerheten såsom möjligheten att upphandla en strategisk reserv, som huvudsakligen kan aktiveras vid effektbrist.³²

Förutsättningarna på elmarknaden och de olika krav som ställs på marknadsaktörer styrs av såväl övergripande och detaljerad EU-reglering som nationella lagar och förordningar. Utifrån lagstiftningen är medlemsstaterna nära sammanlänkade och bildar en EU-gemensam elmarknad. Sverige har idag anslutningskablar till Norge, Danmark, Tyskland, Finland, Polen och Litauen.³³ Det finns mål inom EU att kapaciteten i sammanlänkningarna sammanlagt ska motsvara 15 procent av ett lands totala installerade elproduktionskapacitet. Elmarknadsförordningen ställer även krav på att

²⁹ SOU 2025:47.

³⁰ Energimarknadsinspektionen, *Sveriges el- och naturgasmarknad 2024*, Ei R2025:12, 2025.

³¹ Svenska kraftnät, *Dagen före-marknaden – fysisk handel med el*, <https://www.svk.se/om-kraftsystemet/om-elmarknaden/dagen-fore-marknaden--fysisk-handel-med-el/> (hämtad 2025-11-26).

³² Svenska kraftnät, *Strategisk reserv*, <https://www.svk.se/aktorsportalen/bidra-med-reserver/om-olika-reserver/strategisk-reserv/> (hämtad 2026-01-12).

³³ Svenska kraftnät, *Våra utlandsförbindelser*, <https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnätet/vara-utlandsforbindelser/> (hämtad 2026-02-19).

minst 70 procent av kapaciteten i enskilda ledningar ska vara tillgängliga för handel på marknaden, vilket även gäller för utlandsförbindelser.³⁴ Elförsörjningen behöver alltså ses som ett sammankopplat system där produktionsresurser och konsumenter, utifrån marknadens funktionssätt och tillgänglig överföringskapacitet, påverkar det faktiska flödet mellan elprisområden i syfte att uppnå samhällsekonomisk effektivitet.

Befintliga strukturer och funktioner för allokering och tilldelning av el bör nyttjas i den grad det är möjligt, och vid en allvarlig störning bör funktionerna återställas skyndsamt. Erfarenheter från Ukrainas kraftsystem under Rysslands anfallskrig kan ge insikter för hur olika statliga ingrepp kan hjälpa till att säkerställa elförsörjningen i samspel med marknadens funktion.³⁵ Även om förutsättningarna för Sveriges och Ukrainas elsystem skiljer sig åt, bland annat vad gäller produktionsmix och andel statliga aktörer, visar erfarenheterna från kriget hur en fungerande elmarknad och ökad integration med Europas elsystem kan trygga elförsörjningen.

Att i stor utsträckning anpassa en ransoneringsmodell till komplexa marknadsmekanismer riskerar samtidigt att begränsa modellen i de olika krissituationer där den kan tänkas behöva användas. Med detta i åtanke har ransoneringsmodellen utvecklats för att kunna vara ett verktyg som i ett extremfall, då marknadsincitament och förbrukningsdämpande åtgärder inte givit tillräcklig effekt, kan nyttjas för att undvika en långvarig elenergibrist. Modellen ska kunna ge effekt samtidigt som underliggande strukturer och funktioner hos elmarknaden fortsatt kan säkerställa en robust elförsörjning på ett logistiskt hanterbart och samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Politiska initiativ för att motverka effekter av höga elpriser påverkar efterfrågefleksibiliteten

Efter den europeiska energikrisen 2022, som följde av Rysslands fullskaliga invasionskrig av Ukraina, har politiska initiativ för att motverka effekter av höga elpriser till konsumenter, med direkt påverkan på den svenska elmarknaden, ökat. EU har delvis drivit på utvecklingen, och förväntas fortsätta driva en politik i den riktningen. 2024 beslutade EU om en möjlighet för rådet att tillkännage en tillfällig *regional eller unionsomfattande elpriskris* vid mycket höga genomsnittspriser för el samt kraftigt ökade slutkundspriser.³⁶

³⁴ Svenska kraftnät, *Export och import av el*, <https://www.svk.se/om-kraftsystemet/om-elmarknaden/export-och-import-av-el/> (hämtad 2026-05-22)

³⁵ Totalförsvarets forskningsinstitut, *Hur Ukraina hanterade Rysslands angrepp mot sitt kraftsystem*, 2024.

³⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1711 av den 13 juni 2024 om ändring av direktiven (EU) 2018/2001 och (EU) 2019/944 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad, art. 2 p. 14; ändring av art. 66a.1 i direktiv (EU) 2019/944.

Beslut att begränsa genomslag av höga elpriser hos elkonsumenterna under situationer med ansträngd elförsörjning har introducerats i såväl Sverige som Norge. Under 2022–2023 införde den svenska regeringen elstöd för att mildra effekterna av de höga elpriserna till företag och hushåll. Inför beslut om stödet talades det om stöd motsvarande cirka 50 miljarder kronor.^{37,38,39,40} Regeringen aviserade i september 2025 ett nytt högkostnadsskydd kopplat till ett elpris överstigande 1,5 kronor per kilowattimme som ett månadsgenomsnitt från november 2025 och hela 2026. I budgetpropositionen för 2026 föreslogs att en miljard kronor avsätts för detta högkostnadsskydd till hushåll, i händelse av längre perioder med höga elpriser. Inom samma anslag finns även medel avsatta för elstöd till kommuner.^{41,42} I början av 2026 aviserades återigen ett elstöd som svar på höga elpriser under januari och februari och i maj tillfördes sammanlagt en miljard kronor i anslag för samma elstöd och det tidigare beslutade högkostnadsskyddet mot el- och gaspriser.^{43,44}

Från den 1 oktober 2025 kan norska hushåll teckna avtal om ett fast elpris på 40 norska öre per kilowattimme, inom ramen för ett nytt statligt system med så kallade Norgepriser. Norgepriser är beslutat till och med 31 december 2029 och från 1 januari 2027 kommer nuvarande prisnivå att justeras.^{45,46} Norgepriserna på el omfattar bostadshushåll och fritidsbostäder. Introduktionen av Norgepriser på den nordiska elmarknaden kan förväntas öka elförbrukningen hos berörda elanvändare och minska incitamenten att begränsa elförbrukningen vid situationer med ökad risk för elenergibrist. Geografiskt finns högst andel Norgepriser i de södra norska elområden som normalt har högst elpriser. Det innebär att incitamenten att begränsa förbrukningen kan vara ännu mer påverkade i verkligheten vid brist på el än det nationella genomsnittet ger sken av.⁴⁷ Allt annat lika ökar därför sannolikheten att en situation med ökad risk för elenergibrist riskerar att eskalera och resultera i faktiskt elenergibrist.⁴⁸

³⁷ Förordning (2022:1872) om elstöd till konsumenterna för oktober 2021–september 2022.

³⁸ Förordning (2023:108) om elstöd till konsumenterna för november–december 2022.

³⁹ Förordning (2023:233) om elstöd till företag.

⁴⁰ Energiföretagen, *Elstöd för hushåll i hela landet*, Tidningen Energi, 2023-01-10. <https://www.energi.se/artiklar/2023/januari-2023/elstod-for-hushall-i-hela-landet/> (hämtad 2026-05-22).

⁴¹ Finansdepartementet, Mer pengar i plånboken (pressmeddelande), 2025-09-08. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/09/mer-pengar-i-planboken/> (hämtad 2026-05-22).

⁴² Proposition 2025/26:1, *Budgetpropositionen för 2026. Utgiftsområde 21 Energi*.

⁴³ Finansdepartementet och Klimat- och näringslivsdepartementet, *Stöd till hushåll till följd av ökade energipriser* (pressmeddelande), 2026-03-23. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/03/stod-till-hushall-till-foljd-av-okade-energipriser/> (hämtad 2026-05-22).

⁴⁴ Finansdepartementet, *Pressträff om ytterligare åtgärder mot bakgrund av den globala energikrisen* (pressmeddelande), 2026-05-13, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/05/presstraff-om-ytterligare-atgarder-mot-bakgrund-av-den-globala-energi-krisen/> (hämtad 2026-05-22).

⁴⁵ Norges regering, Spørsmål og svar om Norgespris, 2025-10-02. <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/strom/sporsmal-og-svar-om-norgespris/id3089310/> (hämtad 2026-05-22).

⁴⁶ LOV-2025-06-20-44, *Lov om Norgespris og strømstønad til husholdninger*.

⁴⁷ Elhub, Statistikk for Norgespris. <https://elhub.no/data-og-innsikt/statistikk-for-norgespris/> (hämtad 2026-05-22).

⁴⁸ Svenska kraftnät, Høring av forslag til ny lov om Norgespris og strømstønad til husholdninger, 2025, dnr 2025/2367.

Politiskt beslutade prisnivåer och pristak som begränsar genomslaget av höga marknadspriser hos elanvändare innebär ytterligare avsteg från en elmarknad där prissignaler används för att påverka kort- och långsiktig balans mellan tillgång och efterfrågan. Detta betyder i praktiken att konsumenter som skyddas från prissignaler också får begränsade incitament för att, i den mån det är möjligt, anpassa sin konsumtion. På den sammankopplade europeiska elmarknaden, och inte minst det nordiska synkronområdet, kan sådana här effekter sträcka sig över elprisområden och behöver tas i beaktning vid utformningen av åtgärder för att adressera en potentiell elenergibristsituation.

4.1.3 Legalt ramverk för ransonering

Svensk lagstiftning

Ransoneringslagen (1978:268) har sitt ursprung i erfarenheterna från andra världskriget och kan tillämpas om det blir krig. Regeringen kan även besluta om att den ska tillämpas från en annan tidpunkt om det föreligger krigsfara eller vid fredstida kriser. En förutsättning för att det ska ske är att regeringen bedömer att det finns en risk för knapphet eller betydande fara för knapphet av förnödenheter av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

När det gäller ransonering av el är det främst 6 § 3 ransoneringslagen som blir aktuell. Om det är nödvändigt för hushållning av förnödenhet (i detta fall el) får regeringen fatta beslut om en förordning som gäller ransonering av el. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får besluta om ändamål, villkor och begränsningar för elanvändningen. Enligt 33 § samma lag framgår att alla är skyldiga att lämna de uppgifter och göra de avläsningar som finnes behövliga för att kunna genomföra ransoneringen.

Eftersom ransoneringsplanering för höjd beredskap återigen är dimensionerande för beredskapsarbetet ger *lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen* det lagstöd som krävs för planering och samordning. Av lagen följer ett visst finansieringsansvar för staten i de fall det arbete som utförts har medfört betydande kostnader.

En utredning om ny ransoneringslag genomfördes 2009, men lagen från 1978 har ännu inte uppdaterats.^{49,50,51} EU-inträdet ändrade förutsättningarna för ransoneringslagens tillämpning vilket redovisas för nedan.

⁴⁹ Dir. 2007:95, Översyn av ransoneringslagen (1978:268) och prisregleringslagen (1989:978) samt viss angränsande lagstiftning.

⁵⁰ SOU 2009:3, *Ransonering och prisreglering i krig och fred*.

⁵¹ SOU 2023:50, *En modell för svensk försörjningsberedskap*.

EU-regelverk

EU:s förordning om riskberedskap inom elsektorn (riskberedskapsförordningen) trädde i kraft 2019 och innebar ett steg mot ökad harmonisering av EU:s krishantering vid störningar i elförsörjningen.⁵² Förordningen syftar bland annat till att förhindra att åtgärder i ett land orsakar negativa konsekvenser i ett annat, och att länder vid gränsöverskridande elkriser ska samarbeta i en anda av solidaritet. Exempel på krav i riskberedskapsförordningen som påverkar planering för och genomförande av ransonering är:

- Art 14 reglerar när tidig varning och tillkännagivande av en elkris ska ske. Se vidare om ransonering i förhållande till krisnivåerna i avsnitt 4.1.4.
- Art 16 reglerar efterlevnaden av marknadsregler. Av punkten 2 följer att icke-marknadsbaserade åtgärder, så som ransonering, ska aktiveras vid en elkris endast som en sista utväg om alla möjligheter som marknaden erbjuder har uttömts. De kan också aktiveras om det är uppenbart att det inte räcker med bara marknadsbaserade åtgärder för att förhindra en ytterligare försämring av elförsörjningsläget. Icke-marknadsbaserade åtgärder ska inte otillbörligt snedvrider konkurrensen och den inre marknadens effektiva funktion. De ska även vara nödvändiga, proportionella, icke diskriminerande och tillfälliga.
- I art 16.3 anges att inskränkningar i handel ska göras endast i enlighet med artikel 16.2 i förordning (EU) 2019/943. Av denna framgår bland annat att förfaranden för att inskränka handeln endast får tillämpas i nödfall när den systemansvarige för överföringssystem tvingas vidta omedelbara åtgärder och omdirigering eller motköp inte är möjliga.

I den nationella riskberedskapsplan som tas fram enligt riskberedskapsförordningen finns både förbrukningsdämpande åtgärder och ransonering upptagna som åtgärder för att förbygga och mildra elkriser. I planen beskrivs också mekanismer för samarbete mellan länderna i det nordiska synkronområdet och andra angränsande länder. Genom det sammankopplade elnätet och den gemensamma marknaden kommer en ransonering av el i ett land att i olika utsträckning påverka och påverkas av angränsande länder. En ransonering bör därför föregås av samverkan och informationsutbyte med länderna i det nordiska synkronområdet och vid behov även andra angränsande länder.

Som en del av den gemensamma inre marknaden för el har kommissionsförordningar som sätter spelregler för den gemensamma inre marknaden beslutats. Den så kallade ER-förordningen handlar särskilt om drift av överföringssystemet under nödsituationer och återuppbyggnad.⁵³ Regelverket syftar till att förhindra att en incident sprids eller förvärras och därmed undvika omfattande störningar och sammanbrott i elsystemet samt till att

⁵² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/941 av den 5 juni 2019 om riskberedskap inom elsektorn och om upphävande av direktiv 2005/89/EG.

⁵³ Kommissionens förordning (EU) 2017/2196 av den 24 november 2017 om fastställande av nätföreskrifter för nödsituationer och återuppbyggnad avseende elektricitet.

möjliggöra en effektiv och snabb återuppbyggnad av elsystemet i händelse av en stor störning eller ett nätsammanbrott. Enligt förordningen ska Svenska kraftnät, som systemansvarig för överföringssystemet, bland annat utveckla en systemskyddsplan. Systemskyddsplanen innehåller åtgärder för att förhindra att en störning sprids eller förvärras och ska bland annat innefatta ett förfarande för manuell förbrukningsfrånkoppling. Även om ransonering av el och de åtgärder och förfaranden som planeras och genomförs vid nöddrift och återuppbyggnad har olika syften så kan den specifika situationen kräva att flera åtgärder vidtas parallellt och kräva samverkan mellan exempelvis Energimyndigheten och Svenska kraftnät.

EU:s reglering av energiberedskapsområdet förväntas utvecklas ytterligare under kommande år. Ett exempel är översynen av EU:s samlade regelverk för energitrygghet. Vi behöver därför fortsätta bevaka utvecklingen och hur den påverkar den nationella metoden för ransonering.

4.1.4 Ransonering i förhållande till relevanta krisnivåer

Energimyndighetens nationella riskberedskapsplan för Sveriges elförsörjning berör typsituationerna elenergibrist, elavbrott och elleffektbrist.⁵⁴ Planen beskriver olika aktörers förfarande vid en annalkande eller akut elkris och innehåller definitioner och åtgärder för situationerna ”tidig varning” samt ”elkris”. De förbrukningsdämpande åtgärder som beslutats och förberetts för elenergibrist är

- informationskampanj riktade till alla hushåll om att spara el
- en förberedd åtgärd riktad mot statliga myndigheter att minska sin elförbrukning.

Om det inte är tillräckligt är sista åtgärden att vidta en ransonering beslutad av regeringen.

Energimyndighetens definition av elkris framgår i riskberedskapsplanen:

*”En elkris ska ses som en störning av elförsörjningen till kund som leder till att människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller ekonomiska värden bedöms långsiktigt vara hotad. En störning kan bland annat uppstå när efterfrågan på el är större än utbudet på elmarknaden eller när överföring av el inte är möjlig eller kraftigt begränsad”.*⁵⁵

Exempel på en elkris är vid en elenergibrist som uppstår vid en långvarig situation, då den samlade tillförseln inte förväntas motsvara det samlade behovet av elenergi över tid. Det kan till exempel orsakas av en kombination av låga nivåer i vattenmagasinen, stillastående kärnkraftreaktorer och havererade importförbindelser från grannländerna.

⁵⁴ Energimyndigheten, Nationell riskberedskapsplan för Sveriges elförsörjning: i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/941 av den 5 juni 2019 om riskberedskap inom elsektorn och om upphävande av direktiv 2005/89/EG, 2022, dnr 2020-1296.

⁵⁵ Energimyndigheten, Nationell riskberedskapsplan för Sveriges elförsörjning: i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/941 av den 5 juni 2019 om riskberedskap inom elsektorn och om upphävande av direktiv 2005/89/EG, 2022, dnr 2020-1296, s. 21.

Ransonering av el är mycket långtgående och ses som en åtgärd som kan nyttjas när en elkris har tillkännagivits. Det finns dock inget hinder för att regeringen fattar beslut om ransonering utan att Energimyndigheten har tillkännagivit en elkris enligt riskberedskapsförordningen.

NORMALLÄGE	TIDIG VARNING	ELKRIS
NÄR: Innan tidig varning eller elkris	NÄR: Om händelse sannolikt kan leda till en avsevärd försämring av elförsörjningsläget och leda till en elkris.	NÄR: Vid störning som kan leda till att människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller ekonomiska värden bedöms långsiktigt vara hotad.
EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDER: Löpande omvärldsbevakning och lägesbildsarbete utifrån rutiner Vid förhöjd risk kan stabsläge och intensifierat läges- och analysarbete vara aktuellt Förbereder åtgärder Samverkar med aktörer Breda informationsinsatser	EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDER: Skarpare informationsinsats riktad till alla hushåll Myndigheter uppmanas att vidta åtgärder för att minska sin elförbrukning Samverka och förbereda inför eventuell ransonering	EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDER: Förslag på ransonering av el

Figur 4. Översikt över de olika krisnivåerna inom elförsörjningen och exempel på åtgärder som Energimyndigheten kan vidta vid de olika nivåerna.

4.2 Behov av utvecklad förmåga till ransonering av el

Hanteringsmodellen för elransonering från 2014 utarbetades i en annan kontext, där en grundläggande förutsättning var att en eventuell elransonering primärt skulle användas under en kortvarig elenergibrist orsakad av en kombination av väderrelaterade och tekniska störningar. Antaganden som låg till grund för utformningen var att det inte samtidigt förekom någon överhängande antagonistisk hotbild samt att övriga delar av samhället fungerade. Elmarknadens funktioner (tex handel, fakturering och insamling av mätdata) bedömdes i huvudsak i övrigt vara opåverkade och en återgång till normalläge, då ransoneringen kunde avslutas, gick att förutspå i relativ närtid.

4.2.1 Planering för ransonering under höjd beredskap

Det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget betyder att samhället snabbt behöver utveckla såväl militära som civila försvarsförmågor. En hanteringsmodell för ransonering som bidrar till att stärka det civila försvaret behöver utgå från målet att det civila försvaret ska ha förmåga att:

- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna,
- inom ramen för Natos kollektiva försvar och uppgifter i övrigt, bidra till det militära försvarets förmåga,
- skydda civilbefolkningen,
- upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar.

Exempel på faktorer som får ökad betydelse när planering ska ske för elransonering vid höjd beredskap jämfört med de faktorer som vägledde utvecklingen av dagens beslutade metod för ransonering för ett fredstida elenergibristscenario är:

- Förhöjd antagonistisk hotbild. Attacker kan förekomma mot till exempel energiinfrastruktur, informationssystem, centrala aktörer och administrativa funktioner,
- Parallella störningar inom andra samhällssektorer och samhällsviktiga verksamheter i Sverige och grannländer kan pågå samtidigt som elransonering behöver genomföras,
- Parallella ransoneringar inom andra delar av energisystemet (tex för drivmedel, värme och energigas) kan behöva aktiveras samtidigt som behov uppstår av ransonering av el,
- En utdragen och förvärrad elenergibrist över längre tid och utan tydligt slut,
- Samhällsbehov kan vara annorlunda vid höjd beredskap jämfört med vardagens fredstida behov. Vissa samhällsviktiga elförbrukare kan behöva prioriteras högre för att säkerställa totalförsvarsförmåga, samhällets motståndskraft och upprätthållen försvarsvilja,
- Krigets krav och utveckling kan vara svårt att förutse. Utfallsrummet som en elransonering kan behöva hantera är större än en förutsebar och relativt kortvarig krissituation under fredstid,
- Handlingsutrymmet behöver öka för att kunna genomföra elransonering i olika delar av landet, vid olika tidpunkter, utifrån lokala förutsättningar och behov.

Sammantaget behöver metoden för ransonering kunna hantera långvarig elenergibrist och geografiskt varierande bristscenarier. Hanteringsmodellen måste också kunna hantera fredstida ransoneringsbehov. Ransoneringsmodellen behöver således klara fler utfallsrum, både fred (akut) och krig (långa utdragna). Samhället behöver kunna göra olika prioriteringar i vardag och under höjd beredskap, vilket en hanteringsmodell därmed bör kunna beakta.

4.2.2 Målgruppsanalys

Elanvändning per sektor i Sverige

Elanvändningen i slutanvändarsektorerna i Sverige 2024 uppgick till cirka 120 TWh och fördelades på ett brett spektrum av användningsområden, se Diagram 2. Den största gruppen elanvändare är industrin, med cirka 45 TWh. Industrins höga elbehov speglar dess centrala roll i svensk ekonomi.

Den näst största posten utgörs av bostäder, med runt 40 TWh. Detta inkluderar förvaltning av bostadsfastigheter, hushållens elanvändning för uppvärmning, varmvatten och hushållsapparater. Även servicesektorn,

som omfattar både offentlig och privat verksamhet, står för en betydande del, ungefär 27 TWh, av den totala elanvändningen. Transport, jord- och skogsbruk samt byggverksamhet står för de minsta delarna.

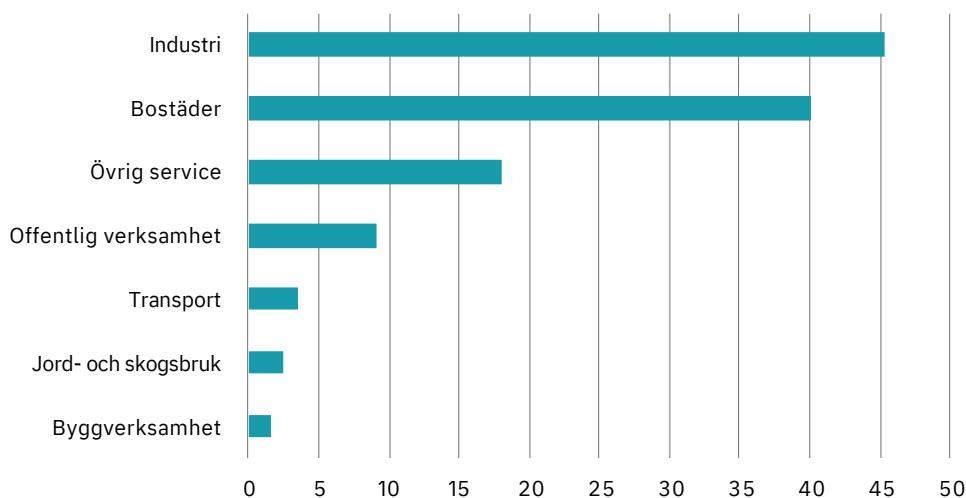

Diagram 2. Elanvändning i Sverige 2024, TWh efter användningsområde

Källa: Årlig energistatistik (el, gas och fjärrvärme), Energimyndigheten och SCB

Antalet uttagspunkter i Sverige 2024 uppgick till drygt 5,6 miljoner, fördelade på olika användningsområden, se Diagram 3. Mönstret skiljer sig från elanvändningen. Medan elanvändningen domineras av industrin, bostäder och fastighetssektorn, domineras antalet uttagspunkter enbart av bostäder.

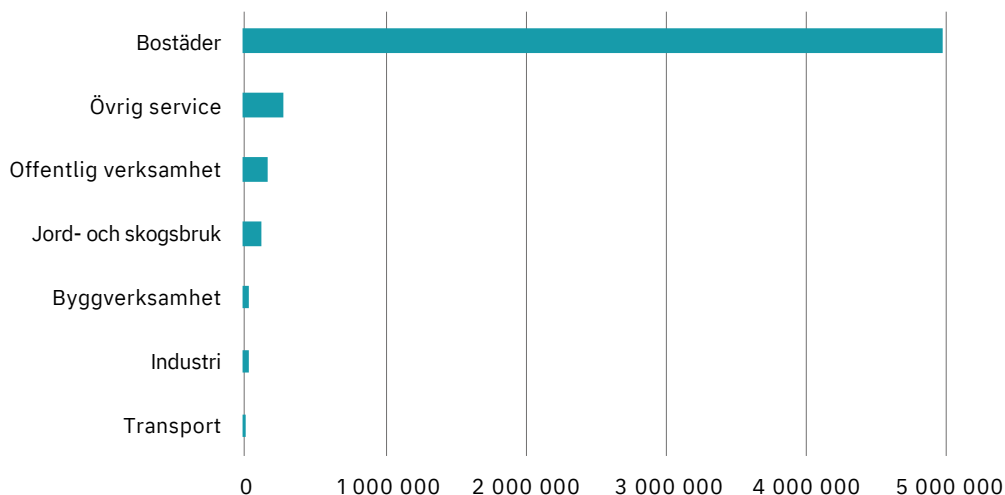

Diagram 3. Antal uttagspunkter i Sverige 2024, efter användningsområde

Källa: Årlig energistatistik (el, gas och fjärrvärme), Energimyndigheten och SCB

Bostäder står för den absoluta majoriteten med närmare fem miljoner uttagpunkter, eller 88 procent av alla uttagpunkter i landet. Det illustrerar att majoriteten av elanvändare i Sverige är många små förbrukare, snarare än ett fåtal stora.

De mest elintensiva verksamheterna är industrin, där varje uttagpunkt i genomsnitt använder över 1,5 GWh per år. I den motsatta änden återfinns bland annat bostäder, som ligger kring 0,01 GWh per uttagpunkt i genomsnitt.

Regionala skillnader

Elanvändningen i Sverige uppvisar geografiska skillnader mellan de fyra elområdena, vilket speglar både befolkningsfördelningen och näringslivets struktur. I stora drag kan elanvändningen beskrivas som störst i söder, där störst del av befolkningen och tjänstesektorn är koncentrerad, men mest elintensiv i norr, där den tunga industrin dominerar, se Diagram 4.

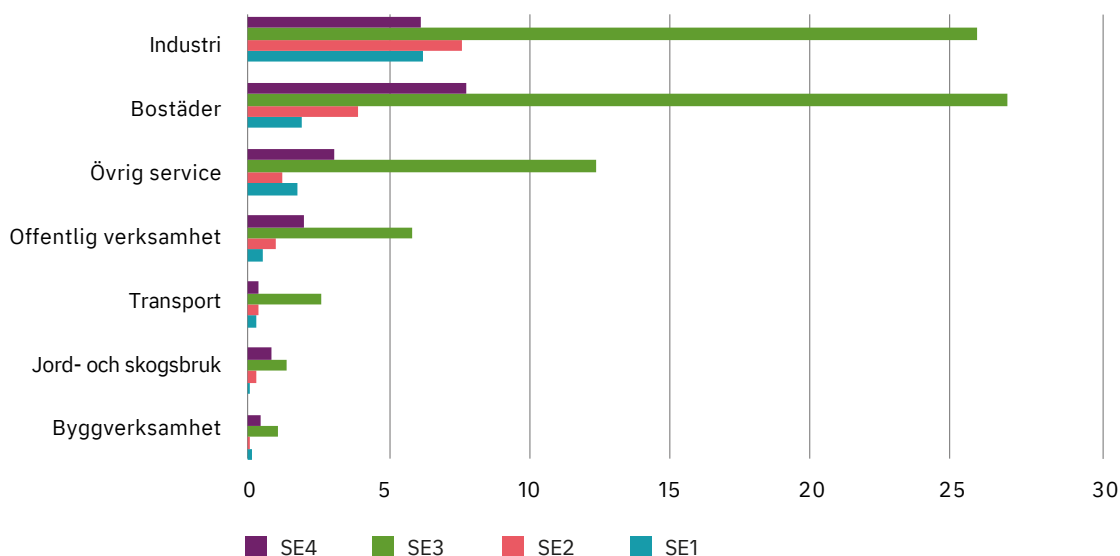

Diagram 4. Elanvändning per användningsområde och elområde 2024, TWh

Källa: Årlig energistatistik (el, gas och fjärrvärme), Energimyndigheten och SCB

I de norra elområdena, SE1 och SE2, dominerar tillverknings- och gruvindustrin, som står för över hälften av den totala elanvändningen i respektive område. Det gör områdena till de mest elintensiva delarna av landet, men inte de största i absoluta tal. Den totala elanvändningen är betydligt högre i södra Sverige, men elanvändningen per anläggning är högst i norr på grund av koncentrationen av energiintensiv industri såsom gruvdrift, massa- och pappersindustri samt metallframställning.

Elområde SE3 står för den största delen av Sveriges totala elanvändning. SE3 är därmed Sveriges energimässiga tyngdpunkt: här möts landets största befolkningskoncentration, en stor del av industrin samt stora delar av den offentliga och privata tjänstesektorn.

I SE3 finns många beroenden mellan olika samhällssektorer, vilket gör ransonering mer komplext. På kort sikt kan styrd och samordnad ransonering ge god effekt, men på längre sikt krävs noggrann prioritering för att undvika störningar i kommunikation, logistik och offentlig förvaltning.

I SE4 är den totala elanvändningen näst högst i landet, men strukturen skiljer sig från norr med en mindre andel som utgörs av industri.

Implikationer för ransonering och prioritering mellan sektorer

Genom att kombinera uppgifterna om total elanvändning, antal uttagspunkter och elintensitet per punkt framträder en bild av hur olika sektorer bidrar till både elanvändning och hur utspridda de är. Industrin står för den största elanvändningen och har hög intensitet per uttagspunkt. En ransonering som träffar industrin får därför snabb effekt på totalförbrukningen, men kan samtidigt slå hårt mot produktion, export och sysselsättning. Hushåll och fastigheter, däremot, har låg elintensitet per uttagspunkt men utgör den största gruppen av användare. Bredare ransonerings-åtgärder i den gruppen ger små effekter per hushåll men får stora effekter på samhällsnivå. Samtidigt kan en ransonering inverka negativt på befolkningens vardagsliv och därmed på försvarsviljan negativt.

Vid planering av ransonering vid höjd beredskap behöver sambandet mellan elanvändningens omfattning, antalet uttagspunkter och elintensitet beaktas noggrant i kombination med hur kritisk en sektor är för totalförsvaret vilket i sin tur beror på hur länge ransoneringen pågår, var i landet den är nödvändig, rådande säkerhetspolitiska och totalförvarsspecifika omvärldsförutsättningar samt vilka funktioner som påverkas.

Vid noggrann genomgång och analys av samtliga sektorer på tvåsiffrig SNI 2007-kodsnivå framgår det att det inom samtliga sektorer förekommer aktiviteter som har betydelse för totalförsvaret, även inom sådana SNI-grupper som inte nödvändigtvis hade betraktats som kritiska vid första anblick. En effektiv ransoneringsstrategi måste därför kunna identifiera sådana beroenden och anpassa prioriteringen därefter.

Ett annat sätt att analysera sektorernas kritikalitet på är att dela in sektorerna enligt de tolv beredskapssektorerna. Det civila försvaret i Sverige är idag organiserat i tolv beredskapssektorer. Indelningen infördes genom myndighetsreformen 1 oktober 2022 och har därefter utvecklats vidare. Syftet är att samla myndigheter kring olika samhällsviktiga funktioner (el, transporter, livsmedel, m.m.) så att samhället kan fungera även vid kriser och krig.⁵⁶ Tabell 2 visar att 57 procent av elanvändningen sker inom sektorer/samhällsfunktioner som kan anses vara kopplade till de beredskapssektorerna.

⁵⁶ Krisinformation, *Tolv beredskapssektorer*, 2025. <https://www.krisinformation.se> (hämtad 2026-05-22).

Tabell 2. Elanvändning per samhällsfunktion inom beredskapssektorer och samhällsfunktioner inom övriga sektorer.
SCB (2025)

Samhällsfunktioner inom beredskapssektorer	Elanvändning 2023, GWh	Samhällsfunktioner inom övriga sektorer	Elanvändning 2023 GWh
Tillverkningsindustri samt utvinning av mineral	44 969	Bostäder	29 662
Parti-, provisions-, och detaljhandel	5 037	Fastighetsförvaltning	11 892
Transport	3 463	Fritidsbostäder	2 788
Information och kommunikation	2 585	Forskning och utbildning	2 036
Jord-, skogsbruk och fiske	2 495	Företagstjänster	1 941
Hälso- och sjukvård	2 401	Hotell och restaurang	1 915
Försörjning av värme och kyla	2 389	Kultur	1 352
Offentlig förvaltning och försvar	1 625	Annan service	961
Byggverksamhet	1 592		
Elförsörjning	1 027		
Avfallshantering och renhållning	823		
Vattenverk och avloppsrening	477		
Gatu- och vägbelysning	395		
Post- och kurirverksamhet	301		
Finans och försäkring	240		
Gasförsörjning	117		
Reparation och installation av maskiner och apparater	79		
Summa	70 015		52 547
Andel av total elanvändning 2023	57%		43%

Det finns rimliga skäl att helt undanta uttagspunkter som är särskilt viktiga för totalförsvaret eller samhällsviktiga funktioner, såsom el- och vattenförsörjning och sjukvård. Samtidigt behöver hushåll och fastigheter hanteras på ett sätt som upprätthåller förtroende samt uthållig försvarsvilja och motståndskraft i samhället.

Kritiska samhällsfunktioners betydelse i olika ransoneringsscenarier

Olika samhällsfunktioner har inte en statisk betydelse vid elransonering, utan deras kritikalitet varierar beroende på typ av händelse, varaktighet och förutsägbarhet. En verksamhet som är marginell i vardagliga förhållanden kan snabbt bli avgörande i en kris, medan andra samhällsfunktioner som normalt har stort genomslag kan få mindre betydelse i ett kortsiktigt perspektiv.

Vid plötsliga och kortvariga störningar ligger fokus ofta på att upprätthålla den omedelbara driften av samhällsviktiga funktioner. Då prioriteras verksamheter som direkt påverkar liv och hälsa, kommunikation, energi- och vattenförsörjning samt styrning och ledning.

När situationen varar längre, eller när en kris utvecklas till ett utdraget tillstånd av höjd beredskap, breddas bilden. Fler samhällsfunktioner blir gradvis nödvändiga för uthållighet och återhämtning, och betydelsen av civilt försvar, försörjningsberedskap och robusta försörjningssystem ökar. I ett långsiktigt totalförsvarsperspektiv blir även industriell produktionskapacitet och möjligheten att vidmakthålla kritiska varu- och tjänsteflöden centrala. Det som inledningsvis kan betraktas som stödjande verksamheter blir med tiden avgörande för att befolkningen ska kunna leva, arbeta och upprätthålla försvarsvilja och sammanhållning, och för att försvaret av Sverige och Sveriges allierade ska kunna upprätthållas över tid under höjd beredskap.

Tillgång till grundläggande service i vardagen även under höjd beredskap, fungerande infrastruktur och möjligheten att kommunicera och orientera sig i händelseutvecklingen får en växande betydelse för att upprätta försvarsviljan och samhällets motståndskraft ju längre en kris varar.

Samtidigt spelar planerbarheten roll för hur prioriteringar kan genomföras, men inte nödvändigtvis för vilka samhällsfunktioner som i grunden är viktigast. Vid plötsliga händelser krävs snabb aktivering och omedelbar effekt av ransonering, och att det finns vissa reserver eller alternativa lösningar som tillfälligt kan bära kritiska verksamheter. I mer förutsebara och långsammare scenarier finns större utrymme för anpassad planering, till exempel genom att styra om produktion, tidigarelägga leveranser eller säkra andra leverantörer och distributionsvägar. På så sätt kan alternativ försörjning byggas upp i förväg, vilket minskar behovet av akuta ingrepp när ransoneringen väl genomförs.

4.3 Åtgärdsförslag på kort sikt

4.3.1 Anpassning av målgrupp för ransonering

Hanteringsmodellen som togs fram i arbetet 2014 grundade sig på att målgruppen bestod av hela industrin. I konsultföretagets rapport med förslag på ny målgrupp och hanteringsmodell från 2025 breddades målgruppen till att omfatta samtliga uttagspunkter inklusive hushållen. Energimyndigheten har tillsammans med Svenska kraftnät och Energi-marknadsinspektionen arbetat i ett pilotprojekt om försörjningsanalys i det södra civilområdet. Resultatet i behovsanalysen pekar på att ökande priser är ett verktyg för att reducera energianvändningen i ett ansträngt läge, framför allt när det kommer till hushållens användning.

Inom industrin kan det också krävas mer ingripande åtgärder för att minska användningen.⁵⁷ Givet resultatet är ransonering ett mer lämpligt verktyg riktat mot industrin än hushåll där andra förbrukningsdämpande åtgärder kan vara mer ändamålsenliga.

För att kunna ta fram en modell som på kort sikt kan ge snabb effekt har Energimyndigheten som ett första steg valt att begränsa målgruppen mer än de båda tidigare förslagen till de cirka 50 största industrierna. Målgruppen benämns i rapporten som betydande elanvändare. På så vis blir modellen mindre komplex genom att färre aktörer berörs och Energimyndigheten kan stå för en stor del av administrationen. Genom detta förslag behövs heller inte lika omfattande planeringslagstiftning och författningsändringar träda i kraft, vilket innebär att den kan implementeras fortare än vad som annars vore möjligt. Eftersom de cirka 50 största industrierna står för nästan hälften av industrins elanvändning, bedöms modellen kunna ge effekt på försörjningstryggheten av el i Sverige.

4.3.2 Möjlighet till undantag

Hanteringsmodellen ska kunna vara tillämpbar både vid fredstid och höjd beredskap och då kan det vara olämpligt att ransonera alla industrier beroende på situation. Modellen ger därför möjlighet till att göra undantag från ransonering inom målgruppen, något som inte gavs möjlighet till i hanteringsmodellen som tog fram 2014.

4.3.3 Möjlighet geografiskt avgränsad ransonering

Hanteringsmodellen som togs fram 2014 utgick från att det var ett beslut som togs om ransonering som skulle gälla över hela landet. I och med det rådande omvärldsläget och att modellen ska fungera både vid fredstid och höjd beredskap finns ett behov av en flexibel modell. Enligt den föreslagna modellen kan beslut om ransonering omfatta delar eller hela landet beroende på behov och situation.

4.3.4 Förslag till ransoneringsförordning av el

Med utgångspunkterna att modellen ska avse betydande elanvändare samt att det ska finnas möjligheter till undantag och geografisk avgränsning har Energimyndigheten tagit fram ett förslag till förordning om ransonering av el, se bilaga 4. Detta sker som en förberedelse inför en eventuell ransonering och förordningen är inte avsedd att träda i kraft förrän regeringen beslutar att införa ransonering.

Som framgått tidigare kan regeringen fatta beslut med stöd av ransoneringslagen som en sista utväg om alla möjligheter som marknaden erbjuder har uttömts. Enligt 6 § ransoneringslagen är en förutsättning att det är nödvändigt för att hushålla med förnödenheten och att det är en förnödenhet som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

⁵⁷ Energimyndigheten, *ResiliENT Syd i korthet Ett pilotprojekt för försörjningsanalys i det södra civilområdet*, 2026.

Enligt 6 § 3 i samma lag får regeringen meddela föreskrifter om att en förnödenhet endast får användas för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar som regeringen bestämmer. Regeringen kan även ge bemyndiganden till en myndighet att föreskriva om detta.

I förordningen bör de övergripande riktlinjerna framgå som att ransonering ska genomföras och att det ska ske med en viss kvotdel. I förordningen anges endast elanvändare och är inte i nuläget begränsad till de 50 största förbrukarna. Exakt hur förordningen kommer att utformas blir beroende på i vilken situation det blir aktuellt med ransonering i framtiden.

Som framgått behöver det anges mer detaljer till exempel om hur beräkningar ska ske och hur mycket el som ska ransoneras utifrån den aktuella situationen som landet befinner sig i just då och vad ransoneringen ska avhjälpa för bristsituation. Det är därför svårt att ange mer exakta bestämmelser i förväg. Energimyndigheten föreslår i stället att myndigheten får ett bemyndigande i förordningen att meddela föreskrifter vilket medför att Energimyndigheten behöver fortsätta förbereda föreskrifter för olika situationer och målgrupper, se även avsnitt 4.4.

4.3.5 Hanteringsmodell för ransonering

Energimyndigheten har valt att definiera en *hanteringsmodell för ransonering* som *ett styr- och beslutsramverk som används för att kunna genomföra en elransonering under en allvarlig elenergibristsituation* som sträcker sig över en längre eller begränsad (men alltjämt utdragen) tidsperiod. Modellen behöver beskriva hur ransoneringen ska utformas, regleras, förberedas, beslutas, genomföras och följas upp. Alltså vem som på en övergripande nivå gör vad, när och hur i situationer före, under och efter en elenergibrist som kräver att elransonering används för att begränsa negativa samhällskonsekvenser.

En hanteringsmodell för ransonering av el består av flera beståndsdelar som tillsammans gör det möjligt att styra, prioritera och följa upp elanvändningen vid en elransonering. I detta avsnitt redogörs det för de olika stegen inom hanteringsmodellen för ransonering som sker under processen.

Lägesbild och samverkan

Inför beslutet om att införa ransonering måste det löpande sammanställas en så komplett lägesbild som möjligt över elförsörjningsläget i Sverige och grannländerna. Lägesbilden ska omfatta olika faktorer och aspekter som påverkar och kan komma att påverka samtliga elförsörjningens processer: tillförsel, omvandling/produktion, överföring/distribution och användning. Lägesbilden ska utgöra underlag för analyser av utvecklingen av situationen och beslut om fortsatta eller ändrade ransoneringskrav. Lägesbilden måste därför vara på en detaljerad nivå. Av lägesbilden ska framgå nuläget och kort- respektive långsiktig trend.

Förberedelserna och framför allt genomförandet av ransonering kräver en omfattande samverkan på såväl nationell som nordisk och europeisk nivå. På nationell nivå krävs i olika omfattning samverkan och kommunikation med till exempel regering, centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner, branschorganisationer och elföretag inklusive Svenska Kraftnät. Den nationella samverkan kan bland annat bedrivas i form av ett samverkansforum.

På nordisk nivå är samverkan nödvändig på framför allt regerings- och myndighetsnivå eftersom en ransonering i ett land bedöms ha påverkan på grannländerna eftersom elsystemet hänger ihop. Informationsutbytet mellan stamnätsoperatörerna (TSO:er) lär intensifieras. Inom Nordber finns en ransoneringsgrupp där representanter från ansvarig myndighet och TSO:er är representerade och diskuterar prioritering och ransonering med varandra.

Informationsutbyte på EU-nivå hanteras på regeringsnivå med stöd av ansvarig myndighet.

Kartläggning av processer

● Energimyndigheten ● Elanvändare ● Energimyndigheten/Regeringen

Figur 5. Ransoneringsorganisation fattar ett antal beslut och interagerar enligt följande översiktliga figur.

1. Begäran om uppgifter

Energimyndigheten hämtar in uppgifter om elanvändare från elnätsföretag årligen eller vid behov. Uppgifterna används som underlag till vilka som ska ransoneras och hur stor målgruppen är.

2. Leverera uppgifter om elanvändning

Elanvändare levererar uppgifter om elanvändning till Energimyndigheten.

Uppgifter om elanvändning behövs för att korrekta beslut ska kunna fattas om ransonering.

3. Undantag

Utifrån de inkomna uppgifterna identifierar Energimyndigheten eventuella undantag. Det kan bli olika undantag beroende på den aktuella situationen. Somliga verksamheter kan vara olämpliga att ransonera om de t.ex. är viktiga för totalförsvaret. Det görs i samverkan med sektorsansvariga myndigheter.

4. Besluta

Energimyndigheten föreslår ramarna bestående av ransoneringskvot och ransoneringsperiod. De beslutas av regeringen i en ransoneringsförordning. Utifrån det kan Energimyndigheten bestämma om tilldelningsperioder inom ramen för ransoneringsperioden.

5. Tilldelning för period 1

Målgruppen får besked om de krav och villkor som gäller för ransoneringen (ransoneringskrav/tilldelning, tilldelningsperiodens datum m.m.).

Tilldelningen baserar sig på tidigare elanvändning och en kvotdel som antas bli lika för alla som omfattas av ransoneringskravet men kan komma att variera beroende på behov.

6. Uppgifter om elanvändning under perioden

Efter varje tilldelningsperiod levereras uppgifter om elanvändning m.m. för varje elanvändare inom målgruppen till Energimyndigheten. Uppgifterna tillhandahålls av elanvändare.

7. Beslut

Energimyndigheten fattar beslut om ny tilldelningsperiod utifrån fortsatt ransoneringsbehov. Behovet av ransonering provas löpande inför varje tilldelningsperiod. Ransoneringskravet kan ändras beroende på hur elbrist-situationen utvecklas. Energimyndigheten föreslår vid behov nya ramar som regeringen beslutar om.

8. Tilldelning för ev. period 2 m.fl.

Informera om ransoneringsvillkor och informera om tilldelning för varje enskild elanvändare.

9. Uppgifter om elanvändning löpande

Under varje tilldelningsperiod levereras uppgifter om elanvändning och prognos för varje elanvändare inom målgruppen till Energimyndigheten. Det är elanvändarna som är ansvariga.

10. Beräkna eventuell överförbrukning

Den redovisade elanvändningen under varje tilldelningsperiod stäms av för var och en i målgruppen mot tillåten elanvändning under perioden.

11. Utfärda föreläggande

Om tilldelad kvot överstigs föreläggs elanvändaren att omedelbart minska sin elanvändning för överskriden elanvändning. Energimyndigheten utfärdar föreläggandet mot elanvändaren. Ransoneringslagen innehåller möjlighet till både vite om elanvändaren inte tillhandahåller uppgifter om sin elanvändning och överförbrukningsavgift.

12. Ransoneringen upphör

När behovet av ransonering inte föreligger ska, efter formellt beslut hos regeringen eller ransoneringsansvarig, målgruppen och övriga aktörer informeras om detta. I direkt anslutning till att beslut fattats om att ransoneringen ska avslutas görs en initial sammanfattning av läget och det arbete som gjorts.

Informationen tillsammans med redovisning av vad som kommer hända framöver ska på lämpligt sätt spridas till alla aktörer som varit delaktiga i genomförandet av ransoneringen och andra viktiga aktörer inom och utom landet. Allmänheten ska också informeras om att ransoneringen har upphört.

All dokumentation från aktörerna bör sammanställas och arkiveras.

13. Uppföljning

Det är viktigt att ta till vara på erfarenheterna från det genomförda arbetet för att kunna utveckla arbetsmetoder och resurser, både för nationellt och internationellt bruk. Så många som möjligt bör delta i utvärderingen för att utifrån sina roller utvärdera sitt eget arbete och "ransoneringsorganisationens" arbete som helhet. De delmoment som ingår i aktiviteten är:

- Samla fakta
- Utvärdera åtgärdernas effekt avseende minskning av elanvändning och effekter på samhället i övrigt
- Identifiera eventuella behov av förändrade metoder och resurser
- Återför fakta och lärdomar

4.4 Åtgärdsförslag medellång sikt

4.4.1 Förberedelse av föreskrifter

Som ett fortsatt arbete föreslår Energimyndigheten att myndigheten får ett bemyndigande i förordningen att meddela föreskrifter som anger mer detaljer om bestämmelser för olika situationer som ransoneringen är tänkt att avhjälpa. Det kan vara till exempel beräkningar om hur mycket el som ska ransoneras som beror på vilken situation landet befinner sig i just då. Det är därför svårt att ange mer exakta bestämmelser i förväg. Detta medför att Energimyndigheten behöver fortsätta förbereda föreskrifter för olika situationer och målgrupper. I det framtida arbetet behöver vidare analyser och simuleringar göras för situationer där ransonering kan bli aktuellt.

4.4.2 Fortsatt arbete med att bredda målgruppen

För att kunna ta fram en modell som snabbt kan ge effekt har Energi-myndigheten valt att avgränsa målgruppen i nuvarande hanteringsmodell. Målgruppsanalysen visar dock att det finns en potential i att bredda målgruppen och på så vis kunna nå fler elanvändare, och därmed möjliggöra en ransonering i större skala. En utökad modell där målgruppen innefattar hela eller större delar av industrin rekommenderas att utredas vidare. En sådan modell skulle förmodligen bli mer komplex och involvera fler aktörer än den nuvarande föreslagna modellen. I det arbetet är det viktigt att påverkan på elmarknadens funktion och dess aktörer utreds vidare för att förhindra att en mer omfattande ransonering exempelvis leder till snedvridande av incitament med negativa konsekvenser för elförsörjningen.

Arbetet med att utveckla ransoneringsmodellen vidare ryms inom Energimyndighetens instruktion att kunna genomföra ransonering av energi. Arbeta behöver ske i dialog med andra ansvariga aktörer (Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen, andra sektorsansvariga myndigheter och länsstyrelser) för att långsiktigt utveckla och förbättra förutsättningarna för en effektiv och robust elransonering. Det behöver även identifieras gränssytor mellan elransonering i enlighet med en sådan utveckling av ransoneringsmodellen och Svenska kraftnäts ansvar för att planera, leda och samordna elförsörjningens resurser i krig. För att ge utvecklingsarbetet högre prioritet skulle det kunna ske genom ett gemensamt uppdrag eller att andra myndigheter får i uppdrag att stödja Energimyndigheten i arbetet med ransonering. I ett sådant uppdrag skulle även behovet av att ytterligare utreda hur sambanden mellan förbrukningsdämpande åtgärder, elransonering och MFK ser ut och hur de olika verktygen kan komplettera varandra vid kris och höjd beredskap ingå.

4.4.3 Hushåll och andra delar av samhället

Ytterligare utredning rekommenderas även angående potentialen av minskad elanvändning som finns hos hushåll och andra delar av samhället baserat på målgruppsanalysen. Tidigare remissvar på konsultföretagets rapport (2025) pekar dock på att en ransonering av hushållen snabbt skulle kunna få konsekvenser för enskilda individer och att den även innebär

en hög administrativ komplexitet. I dagsläget har Energimyndigheten möjlighet att genomföra frivilliga förbrukningsdämpande kampanjer. En alternativ åtgärd är att förstärka kampanjerna med föreskrifter som begränsar hushållens användning av el på ett annat sätt än ransonering. Åtgärden ryms inom myndighetens uppdrag idag.

4.4.4 Centralt datahanteringsverktyg

Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen har fått ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag till ett centralt datahanteringsverktyg som på ett säkert sätt förbättrar tillgången till data på elmarknaden.⁵⁸ Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2026. Energimyndigheten ser möjligheter med att ett sådant system som skulle kunna avsevärt underlätta informationsinhämtningen och hanteringen av uppgifter inom ransoneringsprocessen.

4.5 Konsekvenser

En elenergibrist som är så allvarlig att regeringen beslutar om ransonering är en mycket extrem situation. Stora konsekvenser har då redan drabbat företag, allmänhet och organisationer genom marknadens funktion som gör att elpriserna på elmarknaden är mycket höga. Om staten i det läget inte träder in med ransonering finns risk att elenergibristen övergår i återkommande effektbrist i hela eller delar av elsystemet. I ett sådant läge riskerar samhället att drabbas av långt svårare konsekvenser på grund av att Svenska kraftnät behöver beordra förbrukningsfrånkoppling återkommande eller under en längre tid. För att mildra konsekvenserna kan de särskilt utpekade bolagen rotera frånkopplingen mellan olika användare.

Konsekvenserna av att införa en ransonering ska därför ställas i relation till detta. Ransoneringen för med sig konsekvenser som kan vara mycket kännbara för enskilda företag och branscher, vilket beskrivs nedan.

Det är vid extrema situationer som ransonering behöver genomföras och det är därmed en stor utmaning att upprätthålla kompetensen hos de aktörer som hanterar förberedelse av ransonering på en tillräckligt hög nivå. Den personal som initialt utbildats behöver löpande information och kompletteringsutbildning. Ny personal behöver grundutbildas. Det krävs därmed löpande information och utbildning om ransoneringssystemet och dess resurser och metoder.

4.5.1 Konsekvenser för målgruppen för ransonering

Beroende på ransoneringens omfattning och det enskilda företags verksamhet kan produktionen komma att påverkas, något som i sin tur kan ha inverkan på konkurrensförhållanden på en internationell marknad. En ransonering kommer att föregås av bland annat höga elpriser,

⁵⁸ Klimat- och näringslivsdepartementet, *Uppdrag till Energimarknadsinspektionen och Svenska kraftnät att ta fram förslag till ett centralt datahanteringsverktyg för elmarknaden*, Dnr KN2023/01385, KN2024/02551, KN2025/01781.

användarflexibilitet och förbrukningsdämpande kampanjer och åtgärder. Ransonering är det sista verktyget att tillgå är ett verktyg att tillämpa vid extrema situationer. Beroende på ransoneringens omfattning och det enskilda företags verksamhet kan produktionen komma att påverkas, något som i sin tur kan ha inverkan på konkurrensförhållanden på en internationell marknad. Eftersom modellen riktar sig till betydande men få elanvändare finns risk att de kan uppleva att de får bära hela bördan av att lösa situationen.

Alternativet till en ransonering, dvs. manuell förbrukningsfrånkoppling har dock långt svårare konsekvenser för verksamheterna. Företag som drabbas av ransonering kommer behöva begränsa sin elanvändning och kan behöva fördela om personal och arbetstidens förläggning så att verksamheten kan fortsätta på bästa sätt. Till exempel i ett gjuteri behöver smältugnar el för att smältning och varmhållning. Vid en manuell förbrukningsfrånkoppling stannar verksamheten helt och kostnaderna för att kassera en smälta samt rengöring av ugnarna får stora ekonomiska konsekvenser. Med ransonering har verksamheten i stället möjlighet att planera sin produktion så att smältugnarna hinner tömmas och viss produktion kan hållas igång.

Energimyndigheten har inhämtat synpunkter på modellen genom ett möte med ett fåtal stora industrier. Synpunkterna från dessa rörde bland annat industrins koppling till övriga energisystemet, samhällsekonomiska konsekvenser och behov av tydliga mandat och kommunikationsvägar inom ransoneringsprocessen.

På grund av det instabila omvärldsläget är modellen framtagen för att i närtid ge effekt på försörjningstryggheten av el men det finns behov av att sprida ansvaret att minska elanvändningen över fler aktörer i samhället. Energimyndigheten vill därför framhålla andra åtgärdsförslag utöver ransonering som förbrukningsdämpande kampanjer och åtgärder, föreskrifter som begränsar hushållens och andra delar av samhällets användning av el. En annan möjlig åtgärd kan vara att i framtiden bredda målgruppen av ransonering. Detta är dock ett arbete som kräver mer utredning.

4.5.2 Konsekvenser för Energimyndigheten

Utifrån att Energimyndigheten föreslår att myndigheten ska få ett bemyndigande i förordningen att meddela föreskrifter behöver föreskrifter förberedas. Utvecklingen av rutiner, organisation, insamlingsarbetet om målgruppen och kommunikationsvägar löpande med målgruppen bedöms kunna genomföras med befintliga anslag inom linjearbetet.

Under ett läge där ransonering blir aktuellt kommer det att krävas omfördelning av resurser hos Energimyndigheten för att administrera förfarandet. Det kommer att krävas löpande kontakt med målgruppen och uppföljning av elanvändningen. Eventuella förelägganden om överförbrukningsavgift kommer behöva administreras. Vid ett så pass

allvarligt och ansträngt läge kommer Energimyndigheten sannolikt vara i ett stabs- eller stabsliknandeläge som kommer att bland annat innebära omfattande samverkan med andra aktörer, ge löpande lägesbedömningar och fördjupade analyser till Regeringskansliet där informationen kommer att vara viktig, och som kräver extra kommunikationsinsatser. Det innebär att myndigheten redan kommer att vara i ett ansträngt läge. Ett troligt scenario är att det även kommer innebära att andra energibärare och varor ransoneras samtidigt som el, vilket kan ge oväntade effekter.

4.5.3 Konsekvenser för samhället

Många i samhället skulle påverkas av höga elpriser som en följd av den ansträngda situationen, i vilken en elransonering skulle behöva tillgripas. En elransonering kan medföra konsekvenser för underleverantörer, kunder och servicefunktioner etc. som är beroende av målgruppen för ransonering. De största ekonomiska konsekvenserna har sannolikt redan uppstått till följd av ett högt elpris.

En grundläggande uppgift är att inför beslut om ransonering och så snart ransonering är beslutad förmedla fakta om åtgärdens syfte och funktion till olika grupper i samhället, utöver den aktuella målgruppen, för att skapa förståelse för och effektivitet i genomförandet av åtgärden. Risker som annars kan uppstå är oro, demonstrationer och krav på stöd etc. Informationen och kommunikationen bör målgruppsanpassas till olika aktörer.

Det ska vara förutsägbart vilka som omfattas av ransonering, hur samverkan sker, hur information delges, hur lång framförhållning de får att anpassa verksamheten osv. Förutsägbarhet är en grundbult för att marknadens aktörer snabbt återfår förtroendet för elmarknaden efter ransoneringen så att den fungerar normalt direkt efter att ransoneringen upphört.

Det är rimligt att anta att ju länge tid det dröjer mellan regeringens beslut om ransonering tills den i praktiken kan träda i kraft, desto större blir risken för att ransoneringen misslyckas. Det finns till exempel risk för att företag som kommer att omfattas av ransonering, i den mån det är praktiskt möjligt, ökar sin produktionstakt i tiden mellan regeringens beslut och ransoneringens praktiska starttidpunkt. Detta skulle underminera syftet i att dämpa elanvändningen.

Energimyndigheten anser därför att ett mandat att meddela föreskrifter om uppgifter för att förbereda elransonering och utöva tillsyn över efterlevnad av sådan är en mycket viktig beståndsdel i att skapa förutsägbarhet och därmed minimera förtroendeskadorna i elmarknaden.

Referenser

Dir. 2007:95, *Översyn av ransoneringslagen (1978:268) och prisregleringslagen (1989:978) samt viss angränsande lagstiftning*.

Driftsäkerhet i kraftsystemet – framtidens behov och förmågor, Sundbyberg: Svenska kraftnät, 2025.

Elhub, *Statistikk for Norgespris*. <https://elhub.no/data-og-innsikt/statistikk-for-norgespris> (hämtad 2026-05-22).

Energiindikatorer 2025, ER 2025:05, Eskilstuna: Statens energimyndighet, 2025.

Energiföretagen, *Elstöd för hushåll i hela landet*, Tidningen Energi, 2023-01-10. <https://www.energi.se/artiklar/2023/januari-2023/elstod-for-hushall-i-hela-landet/> (hämtad 2026-05-22).

Energimarknadsinspektionen, *Sveriges el- och naturgasmarknad 2024*, Ei R2025:12, Eskilstuna: Energimarknadsinspektionen, 2025.

Energimyndigheten, *Nationell riskberedskapsplan för Sveriges elförsörjning: i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/941 av den 5 juni 2019 om riskberedskap inom elsektorn och om upphävande av direktiv 2005/89/EG*, Eskilstuna: Statens energimyndighet, 2022.

Energimyndigheten, *ResiliENT Syd i korthet: ett pilotprojekt för försörjningsanalys i det södra civilområdet*, Eskilstuna: Statens energimyndighet, 2026.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1711 av den 13 juni 2024 om ändring av direktiven (EU) 2018/2001 och (EU) 2019/944 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/941 av den 5 juni 2019 om riskberedskap inom elsektorn och om upphävande av direktiv 2005/89/EG.

Finansdepartementet, *Mer pengar i plånboken* (pressmeddelande), 2025-09-08. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/09/mer-pengar-i-planbockerna/> (hämtad 2026-05-22).

Finansdepartementet och Klimat- och näringslivsdepartementet, *Stöd till hushåll till följd av ökade energipriser* (pressmeddelande), 2026-03-23. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2026/03/stod-till-hushall-till-foljd-av-okade-energipriser/> (hämtad 2026-05-22).

Förslag till hanteringsmodell för storskalig elransonering, ER 2014:08, Eskilstuna: Statens energimyndighet, 2014.

Förordning (2022:1872) om elstöd till konsumenter för oktober 2021-september 2022.

Förordning (2023:108) om elstöd till konsumenter för november–december 2022.

Förordning (2023:233) om elstöd till företag.

International Energy Agency (IEA), *Ukraine's Energy Security and the Coming Winter: An energy action plan for Ukraine and its partners*, Paris: International Energy Agency, 2024.

Klimat- och näringslivsdepartementet, *Uppdrag till Energimarknadsinspektionen och Svenska kraftnät att ta fram förslag till ett centralt datahanteringsverktyg för elmarknaden*, Dnr KN2023/01385, KN2024/02551, KN2025/01781.

Kommissionens förordning (EU) 2017/2196 av den 24 november 2017 om fastställande av nätföreskrifter för nödsituationer och återuppbyggnad avseende elektricitet.

Krisinformation, *Tolv beredskapssektorer*, 2025. <https://www.krisinformation.se> (hämtad 2026-05-22).

LOV-2025-06-20-44, *Lov om Norgespris og strømstønad till husholdninger*.

Myndigheten för civilt försvar, *Planeringsinriktning för krisberedskap och civilt försvar – planering för att skapa och använda förmåga*, 2026.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Försvarsmakten, *Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030 (dnr FM 2025-19772:2, MSB 2025-08877)*, 2025.

Norges regering, *Spørsmål og svar om Norgespris*, 2025-10-02. <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/strom/sporsmal-og-svar-om-norgespris/id3089310/> (hämtad 2026-05-22).

Proposition 2023/24:105, *Energipolitikens långsiktiga inriktning*.

Proposition 2025/26:1, *Budgetpropositionen för 2026. Utgiftsområde 21 Energi*.

Regeringskansliet, *Gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030 (Fö2024/02054 [delvis])*, 2024.

Regeringskansliet, *Inriktning för civilt försvar 2025–2030 (Fö2024/02054)*, 2024.

SFS 1982:1004, *Lag om skyldighet för näringsidkare*.

SFS 2011:931, *Förordning om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare*.

SFS 2022:524, *Förordning om statliga myndigheters beredskap*.

SFS 2025:784, *Förordning med instruktion för Statens energimyndighet*.

SOU 2009:3, *Ransonering och prisreglering i krig och fred*.

SOU 2023:50, *En modell för svensk försörjningsberedskap*.

SOU 2024:65, *Föreslagna lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LEH)*.

SOU 2025:47, *Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning?*

Statens energimyndighet, *Hanteringsmodell för elransonering (dnr 2013-4343)*, 2014.

STEMFS 2013:4, *Statens energimyndighets föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare*.

Svenska kraftnät, *Dagen före-marknaden – fysisk handel med el*,
<https://www.svk.se/om-kraftsystemet/om-elmarknaden/dagen-fore-marknaden--fysisk-handel-med-el/> (hämtad 2025-11-26).

Svenska kraftnät, *En bedömning av resurstillräckligheten för svensk elförsörjning – regeringsuppdrag (Svk2023/2960)*, 2024.

Svenska kraftnät, *Export och import av el*, 2025-11-26,
<https://www.svk.se/om-kraftsystemet/om-elmarknaden/export-och-import-av-el/>.

Svenska kraftnät, *Høring av forslag til ny lov om Norgespris og strømstønad til husholdninger*, 2025.

Svenska kraftnät, *Strategisk reserv*,
<https://www.svk.se/aktorsportalen/bidra-med-reserver/om-olika-reserver/strategisk-reserv/> (hämtad 2026-01-12).

Svenska kraftnät, *Våra utlandsförbindelser*,
<https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnätet/vara-utlandsforbindelser/> (hämtad 2026-02-19).

Bilaga 1. Hemställan angående ändring i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare

Energimyndigheten hemställer

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) hemställer om ändringar i lag (1977:439) om kommunal energiplanering och i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (styrel). Ändringarna består av följande delar:

- Obligatoriskt deltagande för kommuner i styrelsprocessen.
- Styrel utvidgas till att också omfatta totalförsvarets behov.
- Ett förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel.
- Länsstyrelsen ska samråda med de aktörer som deltar i styrelsprocessen samt med berörda regioner.
- Införa prioritetsklass 0 och ta bort prioritetsklass 8.
- Länsstyrelsen får mandat att vid behov ändra andra aktörers prioriteringar.

Ändringarna motiveras av myndighetens erfarenheter av att tillämpa förordningen, de organisatoriska förändringar på myndighetsnivå som skett i det svenska beredskapssystemet och ett ökat fokus på att verksamheter ska fungera även under höjd beredskap och krig.

Bakgrund

Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare är framtagen för fredstida kriser. Det säkerhetspolitiska läget i Sverige och omvärlden har försämrats sedan förordningen antogs och behöver anpassas till dagens och framtidens förhållanden. Mot den bakgrunden ser Energimyndigheten att planeringen för styrel behöver anpassas till totalförsvarets behov och vara tillämpbar under höjd beredskap. Detta tydliggörs genom att förordningen genom förslagen även omfattar totalförsvarsplanering, får en mer heltäckande planering till grund samt att prioritetsklasserna revideras så att de möjliggör för totalsvarsviktiga verksamheter att prioriteras. Förändringarna bedöms även generera en generellt sett mer träffsäker planering.

För att den nationella totalförsvarsplaneringen inom styrelprocessen ska bli heltäckande nationellt krävs att samtliga beredskapsmyndigheter och övriga myndigheter med samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde, såsom länsstyrelser, kommuner och regioner, deltar i planeringsarbetet. I dag deltar inte alla aktörer i styrelprocessen vilket bidrar till att flera samhällsviktiga elanvändare faller utanför styrel.

Energimyndighetens förslag

Obligatoriskt deltagande för kommuner i styrelprocessen

Myndigheten föreslår att genom tillägg av en ny § 9 i lag (1977:439) om kommunal energiplanering göra det obligatoriskt för kommuner att delta i styrelprocessen. I och med att kommuner i sin energiplanering ska främja trygg energiförsörjning anges på ett tydligt sätt att det är i energiplaneringen som kommunerna ska främja en trygg energiförsörjning och delta i planeringen för prioritering av samhällsviktiga elanvändare enligt den lagen.

För en heltäckande styrelplanering och därmed ett starkare totalförsvar är det avgörande att alla kommuner deltar i arbetet. Idag är det inte tvingande för kommuner att delta i processen och ett stort antal kommuner deltar inte. Det innebär att en stor del av den lokala kännedomen i de områdena faller bort och att viktiga samhällsfunktioner inte blir prioriterade enligt styrel.

För att styrel ska få den förväntade effekt och samhällsnytta som den inrättats för är det motiverat att göra det obligatoriskt för kommuner att delta i styrelprocessen. Samma argument och resonemang gäller i stort även för regionernas deltagande men här är bedömningen att länsstyrelsens uppdrag att samråda med berörda regioner är tillräcklig.

Den i SOU 2024:65 föreslagna lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LEH) reglerar angränsande områden till styrel. Enligt LEH är kommunerna och regionerna skyldiga att förbereda sig och ha en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Enligt förslaget ska planeringen särskilt avse förmågan att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter av grundläggande betydelse för människors liv och hälsa.

De arbetsuppgifter som kommuner åläggs genom den föreslagna ändringen i lag om kommunal energiplanering bedöms i stor utsträckning, om än inte helt, täckas av planeringskravet i de föreslagna ändringarna i LEH. Ett antagande av LEH skulle därför ytterligare förstärka bilden av att styrelplanering är ett ansvar som åligger kommuner. En skillnad är dock att i LEH används inte begreppet totalförsvarsviktigt, vilket är ett begrepp Energimyndigheten ändå ser värde i.

Styrel utvidgas till att omfatta även totalförsvarets behov

Enligt 3 § i förordningen (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare ska länsstyrelsen utifrån sitt geografiska områdesansvar för krisberedskap fullgöra de uppgifter som förordningen nämner.

Energimyndigheten vill tydliggöra att styrel är ett instrument som behöver vara funktionellt oavsett om det är fredstida krissituationer, höjd beredskap eller krig. Vid höjd beredskap är det svårt att förutspå eltillgången och förutsättningarna kan variera i olika delar av landet. Myndigheten vill därför lägga till en förtydligande skrivning i 3 § om att länsstyrelsens ansvar för att fullgöra förordningen även gäller vid höjd beredskap.

Troligen kommer förändrade behov och förutsättningar under höjd beredskap att skapa en ny bild vad gäller både produktion och konsumtion av el. I vissa situationer med längre avbrott kvarstår behovet för el, inte minst för hushåll, är det nödvändigt att ha kvar möjligheten till roterande fränkoppling. Det kan bli så att roterande fränkoppling med styrel som utgångspunkt används i delar av landet medan andra verktyg, såsom ransonering, samtidigt används i andra delar.

I och med att styrel dimensioneras för totalförsvaret kommer myndighetens vägledning till vad som ska identifieras i prioritetsklasserna att revideras. Det krävs för att totalförsvarets behov och verksamheter, vilka är nödvändiga för att upprätthålla det civila försvaret vid höjd beredskap, ska ingå i styrelprocessen.

Civilområdesansvariga länsstyrelserna har ett geografiskt områdesansvar för sitt område när det gäller civilt försvar. Ansvaret avser uppgifter inför och vid höjd beredskap vilket framgår av förordning (2022:525) och civilområdena kommer att involveras om en ny planeringsomgång inleds under höjd beredskap. Den tämligen omfattande planeringsprocessen för styrel kan vara ett skäl för att skjuta fram planeringsomgångar under orostider. Den aktuella versionen av styrel fortsätter då att gälla under höjd beredskap.

Förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel

Ansvarsfördelningen i myndighetssfären vid fredstida krissituationer och höjd beredskap har förändrats och tydliggjorts sedan förordningen trädde i kraft 2011. Med införandet av beredskapsmyndigheter stärks Sveriges civila beredskap och totalförsvaret.

Idag finns i 3 § förordningen ett krav på statliga myndigheter att som ett led i sitt krisberedskapsarbete delta i planeringen. Det framgår emellertid inte tydligt vilka statliga myndigheter som omfattas och idag deltar inte alla de statliga myndigheter som i realiteten berörs av styrelprocessen. För att få en mer heltäckande planering förtydligas därför kravet på beredskapsmyndigheterna och deras medverkan i styrel genom ett tillägg i 3 § förordningen.

Utöver beredskapsmyndigheterna finns det även andra statliga myndigheter som ansvarar för samhällsviktiga elanvändare som också ska delta i planeringsarbetet, vilket förtydligas genom tillägget i 3 §.

Länsstyrelsen får samrådskrav

För att kunna göra en prioritering av ledningar i länet behövs såväl lokal, regional som nationell kännedom om vilka verksamheter som förekommer i respektive län. För att inte tappa den lokala kännedomen om samhällsviktiga elanvändare i länet när kommunerna inte längre sammanställer underlag i samma utsträckning behöver länsstyrelsen ha en dialog med kommunerna i länet samt berörda regioner. Det är också viktigt att involvera elnätsbolagen i dialogen. För att säkerställa att dialog sker läggs ett samrådskrav för länsstyrelsen till i 4 § förordningen.

Införa prioritetsklass 0

Energimyndigheten föreslår att en ny prioritetsklass 0 läggs till i 5 § förordningen. Enligt gällande förordning ska inte anläggningar som är viktiga för elsystemets funktion ingå i planeringsarbetet. Den föreslagna prioritetsklassen omfattar anläggningar som är viktiga för elsystemets funktion.

I den nuvarande förordningen finns det åtta olika prioritetsklasser som samhällsviktiga elanvändare prioriteras genom. Prioritetsklass 1 får högst poäng och sedan går poängen nedåt från prioritetsklass 2-7, prioritetsklass 8 som innehåller övriga elanvändare får 0 poäng. Inom styrel rangordnas elledningar efter högsta poäng, det vill säga en ledning med många verksamheter som prioriterats inom klass 5 kan till exempel få högre poäng än en ledning med få verksamheter i prioritetsklass 2.

Energimyndigheten avser att i planeringsdokumenten ändra poängsättningen av samhällsviktiga elanvändare så att prioritetsklass 1–4 får betydligt högre poäng för att säkerställa att dessa elanvändare kommer bli prioriterade i högre utsträckning.

Med prioritetsklass 0 i förordningen skickar Svenska kraftnät uppgifter om sina anläggningar direkt till länsstyrelsen som tar med dem i styrelsunderlaget. På så vis säkerställs att transmissionsnätet och dess anläggningar får el före annan samhällsviktig verksamhet. Den nuvarande skrivningen i 5 § om att anläggningar som är viktiga för elsystemets funktion inte ska ingå i planeringsarbetet stryks följaktligen.

Ta bort prioritetssklass 8

Prioritetssklass 8, Övriga användare, är detsamma som hushåll och andra oprioriterad elanvändare. Prioritetssklassen används inte i praktiken och bör därför tas bort ur förordningen.

Mandat till länsstyrelsen att ändra i andra aktörers prioriteringar

Länsstyrelsen får i sin samordnande och granskande roll möjlighet att både sänka och höja andra aktörers prioriteringar via en ny § 7 i förordningen. Idag kan aktörernas varierande prioriteringar leda till skevheter i prioriteringen av ledningar och därmed begränsas syftet med styrel.

Genom länsstyrelsens nya roll skapas en funktion som harmoniserar de regionala bedömningarna när det gäller prioriteringen av samhällsviktiga elanvändare.

Författningsförslag

Lag (1977:439) om kommunal energiplanering

	9 § Kommuner ska i sin energiplanering främja en trygg energiförsörjning. Kommuner ska delta i statliga myndigheters arbete med planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändares elförsörjning vid bristsituationer, kris eller höjd beredskap.
--	---

Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare

3 § Länsstyrelsen ska utifrån sitt geografiska områdesansvar för krisberedskap, inom sitt geografiska område, fullgöra de uppgifter som följer av förordningen. Som ett led i krisberedskapsarbetet ska statliga myndigheter delta i planeringen.	3§ Länsstyrelsen ska utifrån sitt <i>ansvar för krisberedskap och totalförsvär</i> , inom sitt geografiska område, fullgöra de uppgifter som följer av förordningen. Som ett led i <i>totalförsvärsarbetet ska beredskapsmyndigheterna</i> delta i planeringen. <i>Utöver beredskapsmyndigheterna ska även andra myndigheter lämna underlag om deras ansvar innefattar samhällsviktiga funktioner.</i>
---	--

Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare**Planeringsarbetet**

4 § Energimyndigheten ska vart fjärde år ta initiativ till planering och framtagande av sådant underlag som avses i 1 §. Länsstyrelsen ska vart fjärde år samordna planeringen och sammanställa underlaget från de nationella, regionala och lokala aktörer som deltar i planeringen.

5 § Vid sammanställningen av underlaget ska följande ordning gälla mellan olika prioritetsskärningar.

1. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för liv och hälsa.
2. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
3. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för liv och hälsa.
4. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
5. Elanvändare som representerar stora ekonomiska värden.
6. Elanvändare som har stor betydelse för miljön.
7. Elanvändare som har stor betydelse för sociala och kulturella värden.
8. Övriga elanvändare.

Anläggningar som är avgörande för elförsörjningens funktion ska inte ingå i underlaget. Vid planeringen ska beaktas att områdesvis roterande fränkoppling kan användas vid långvariga begränsningar eller avbrott av överföring av el.

7 § Länsstyrelsen ska vart fjärde år överlämna det underlag som har sammanställts enligt 4-6 §§ till företag som enligt ellagen (1997:857) är distributionsnätsföretag och till Svenska kraftnät.

Om elanvändare har tillkommit eller flyttat efter det att underlag enligt första stycket har överlämnats och detta har väsentlig betydelse för en fränkopplingssituation får länsstyrelsen, dock högst en gång per år, överlämna ett reviderat underlag till distributionsnätsföretag och till Svenska kraftnät.

8 § Energimyndigheten får meddela föreskrifter om

1. metoden för planering,
2. hur dokument för planering ska utformas,
3. hur underlaget som avses i 1 § ska sammanställas, och
4. prioritetsskärningar och begrepp enligt 5 §.

Planeringsarbetet

4 § Energimyndigheten ska vart fjärde år ta initiativ till planering och framtagande av sådant underlag som avses i 1 §. Länsstyrelsen ska vart fjärde år samordna planeringen och sammanställa underlaget från de nationella, regionala och lokala aktörer som deltar i planeringen. *Inom ramen för samordningen ska Länsstyrelsen samråda med deltagande aktörer samt vid behov med berörda regioner.*

5 § Vid sammanställningen av underlaget ska följande ordning gälla mellan olika prioritetsskärningar.

0. Anläggningar som är avgörande för elförsörjningens funktion.

1. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för liv och hälsa.
2. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
3. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för liv och hälsa.
4. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
5. Elanvändare som representerar stora ekonomiska värden.
6. Elanvändare som har stor betydelse för miljön.
7. Elanvändare som har stor betydelse för sociala och kulturella värden.
8. Övriga elanvändare.

~~Anläggningar som är avgörande för elförsörjningens funktion ska inte ingå i underlaget.~~ Vid planeringen ska beaktas att områdesvis roterande fränkoppling kan användas vid långvariga begränsningar eller avbrott av överföring av el.

7 § Länsstyrelsen kan i samband med sammanställningen vid behov ändra andra aktörers uppgivna prioritetsskärningar för att uppnå syftet i 1 §.

8 § Länsstyrelsen ska vart fjärde år överlämna det underlag som har sammanställts enligt 4-5 §§ till företag som enligt ellagen (1997:857) är distributionsnätsföretag och till Svenska kraftnät.

Om elanvändare har tillkommit eller flyttat efter det att underlag enligt första stycket har överlämnats och detta har väsentlig betydelse för en fränkopplingssituation får länsstyrelsen, dock högst en gång per år, överlämna ett reviderat underlag till distributionsnätsföretag och till Svenska kraftnät.

9 § Energimyndigheten får meddela föreskrifter om

1. metoden för planering,
2. hur dokument för planering ska utformas,
3. hur underlaget som avses i 1 § ska sammanställas, och
4. prioritetsskärningar och begrepp enligt 5 §.

Konsekvenser

Obligatoriskt deltagande för kommuner i styrelprocessen

Genom ändringar i lag (1977:439) om kommunal energiplanering blir det obligatoriskt för kommuner att delta i arbetet.

Konsekvensen av ett obligatoriskt deltagande i styrelprocessen bedöms variera mellan olika kommuner beroende på förutsättningar som exempelvis storlek och geografi. Idag finns kommuner som har valt att inte delta i styrelplaneringen bland annat på grund av resursbrist. Även om merparten av kommunerna engagerar sig i styrelprocessen så handlar det om både stora och små kommuner som inte deltar, däribland tätbefolkade kommuner med många samhällsviktiga funktioner, exempelvis Stockholm stad. För det flertal kommuner som redan deltar innebär ett obligatoriskt deltagande inte någon skillnad mot dagens situation.

För de kommuner som idag inte deltar i styrelplaneringen kommer ett obligatoriskt krav på deltagande att innebära att de måste allokera resurser för deltagande. För detta krävs utökade resurser eller en omprioritering av befintliga resurser. Omfattningen av behovet av ytterligare resurser till kommunerna för detta är svårt att uppskatta då det främst är länsstyrelserna som besitter den kunskapen.

Samtidigt medför ett deltagande i styrelprocessen stora potentiella vinster för deltagande kommuner eftersom styrel mildrar de negativa samhällskonsekvenserna vid större elstörningar.

Styrel utvidgas till att också omfatta totalförsvarets behov

Idag utgår länsstyrelsen från sitt geografiska områdesansvar för krisberedskap i arbetet med styrel och här föreslås nu att inkludera även totalförsvarets behov. Den geografiska omfattningen är densamma för totalförsvaret som för krisberedskapen.

Konsekvensen för länsstyrelsen blir att de måste bedöma om verksamheter inte bara är samhällsviktiga utan även totalförsvarsviktiga. Vilka verksamheter som bedöms som samhällsviktiga kan också förändras om styrelprocessen anpassas till att kunna genomföras även under höjd beredskap.

Den ökade resursåtgången för länsstyrelserna för detta arbete inkluderas i konsekvensbeskrivningen under Mandat till länsstyrelsen att ändra i andra aktörers prioriteringar nedan.

För kommunerna är detta en tillkommande uppgift men med de krav på riskanalyser som finns i LEH (Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap) är det något som i stor utsträckning redan idag bör finnas med i kommuners och regioners riskanalyser.

Skyldighet för näringsverksamheter att inkomma med underlag till styrelspaneringen

Genom den föreslagna kopplingen till totalförsvarets behov har utpekade myndigheter, inklusive länsstyrelserna, möjlighet att begära in uppgifter från privata näringsverksamheter om verksamheter som är viktiga för totalförsvaret till styrelspaneringen. Detta framgår av skrivningar i lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer med flera att delta i totalförsvarsplaneringen.

I normalfallet ligger det i verksamhetsutövarnas eget intresse att inkomma med uppgifter om den totalförsvarsviktiga verksamhet de bedriver då det ökar möjligheterna för dem att få el vid bristsituationer. Detta innebär visst merarbete för näringslivet men kostnaderna för den enskilde näringsidkaren blir mycket små eller försumbara.

Förtydligande om vilka myndigheter som ska medverka i planeringsarbetet för styrel

Förslaget tydliggör vilka myndigheter som ska delta i planeringen och bör inte medföra några ytterligare kostnader eller andra konsekvenser för statliga myndigheter. Förtydligandet innebär inte några ytterligare arbetsuppgifter för berörda myndigheter utan tydliggör dagens befintliga förväntningar om statliga myndigheters deltagande i styrelprocessen. Nu blir det tydligt att förordningen omfattar alla beredskapsmyndigheterna samt andra myndigheter med ansvar för andra samhällsviktiga funktioner.

Införa prioritetsklass 0

Prioritetsklass 0 har inte funnits i förordningen tidigare men i praktiken tillämpades den i första planeringsomgången för styrel.

Genom att lägga till prioritetsklass 0 i prioriteringslistan kommer länsstyrelsen att hantera Svenska kraftnäts underlag i prioriteringsarbetet. Svenska kraftnät behöver inte kontakta varje elnätsbolag utanför den ordinarie processen för att deras anläggningar ska inkluderas i underlaget. Den föreslagna ändringen bidrar därmed till ökad tydlighet och effektivisering och innebär en förenkling för Svenska kraftnät men en marginellt ökad arbetsbörda för länsstyrelsen.

En ny vägledning för tolkning av prioritetsklasserna kommer att tas fram i anslutning till förordningsändringarna. Vägledningen kommer att harmoniseras med Myndigheten för civilt försvars vägledningar. Den kommer att kunna uppdateras efter hand i takt med att krigsviktiga verksamheter definierade och kommer kunna prioriteras som viktiga för samhällets funktionalitet inom styrel.

Länsstyrelsens samråd med berörda aktörer

Kravet på samråd gäller alla involverade aktörer i planeringsprocessen från lokal till nationell nivå och kan ibland involvera även regioner. För länsstyrelsen innebär kravet på samråd en ny uppgift som kan vara betydande beroende på omfattningen av dess geografiska ansvarsområde.

Myndigheten ser samrådet som en dialog mellan länsstyrelsen och olika aktörer och avser att förtydliga processen i kommande föreskriftsförändringar och i kommande handbok för den reviderade planeringsprocessen.

Länsstyrelsen kommer i sin nya roll att göra uppgifter som tidigare kommunerna har utfört och därmed kommer åtgången av resurser för styrelspaneringen att minska i kommunerna även om det är svårt att kvantifiera.

Kommunerna behöver lägga resurser på samråd med länsstyrelsen. Detta kompenseras av att mycket av styrelprocessen centraliseras hos länsstyrelsen (genom pågående revision av föreskrifterna för styrel) och kommunerna inte kommer att behöva sammanställa underlag för vidarebefordran till länsstyrelsen.

Övriga konsekvenser av ett samrådskrav för länsstyrelsen behandlas under nedanstående stycke.

Mandat till länsstyrelsen att ändra i andra aktörers prioriteringar

Genom att länsstyrelsen ges möjlighet att både sänka och höja prioritetsskallor för verksamheter får länsstyrelsen i praktiken en överordnad roll när det gäller att klassificera verksamheter. Detta kan möjligen upplevas som en inskränkning av aktörernas inflytande över styrelprocessen men kan lika väl upplevas som en kvalitetssäkrande roll som skapar trygghet i gjorda bedömningar.

Att länsstyrelsen ska jämka och likrikta prioriteringar av verksamheter är en ny uppgift för dem och kommer att kräva resurser. Genom pågående föreskriftsändringar kommer länsstyrelserna att genomföra dialoger med kommuner och elnätbolag vid olika tillfällen under framtagandet av planeringsunderlaget. Uppgiften att vid behov revidera prioritetsskallificeringen blir därmed betydligt mindre än om ingen dialog skulle ske och torde därmed rymmas i ordinarie verksamhet.

Energimyndigheten vill med förordningsändringarna om inkludering av totalförsvaret, samråd och granskning av planeringsunderlag centralisera arbetet med styrel till länsstyrelsen. Den sammanlagda arbetsbördan av förordningsändringarna för länsstyrelserna motiverar ökade anslag till länsstyrelserna som kollektiv. Skillnader i olika länsstyrelsernas behov av ökade resurser beror i hög grad på hur deras respektive geografiska ansvarsområden ser ut.

Det finns en stor samhällsvinst i att länsstyrelsen genom samråden med kommuner och elnätsbolag inte förlorar kunskap och behov från det lokala perspektivet. Kostnaden för samråd kommer att vara större för länsstyrelser som har fler kommuner i länet. Vi utgår från att det behövs ett möte per kommun, tillkommer gör också prioriteringsarbete och inkluderande av totalförsvarsrelaterade elanvändare. Beräknad mertid för länsstyrelsen (per kommun) är för de mindre kommunerna 16 timmar och för de större 32 timmar per planeringsomgång.

För elnätsbolagen antas samrådet med länsstyrelsen bli en mindre för-
enkling jämfört med dagens situation där elnätsbolagen skickar underlag till varje enskild kommun.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Caroline Asserup. Föredragande var handläggaren Anna Eriksson. Vid den slutliga handläggningen har därutöver avdelningschef Ella Kilim, chefsjuristen Rikard Janson, och enhetschef Klas Darlin medverkat.

Caroline Asserup

Anna Eriksson

Bilaga 2. Statens energimyndighets föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare

beslutade [EJ BESLUTADE]

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) föreskriver följande med stöd av 8 § förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

Inledande bestämmelser och definitioner

1 § I föreskrifterna finns bestämmelser om metod för planering för att styra el till samhällsviktiga elanvändare i en situation där överföring av el måste begränsas eller avbrytas enligt 8 kap. 5 § ellagen (1997:857).

2 § I föreskrifterna avses med:

nätföretag: den som bedriver nätverksamhet enligt ellagen (1997:857),

elområde: fördefinierat område för uppdelning av handel på elmarknaden betecknat som SE1-4,

samhällsviktig elanvändare: en elanvändare av sådan betydelse att ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten skulle innebära stor risk eller fara för befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller samhällets grundläggande värden,

planeringsdokument: dokument som tillhandahålls av Energimyndigheten för sammanställande av uppgifter för olika steg i planeringen,

planeringsunderlag: underlag om prioriterade elledningar som kan användas av nätföretag vid en fränkopplingssituation.

Metod

3 § Länsstyrelser, statliga myndigheter, nätföretag samt regioner och kommuner ska genomföra planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare enligt den metod som anges i 4–10 §§. I förekommande fall ska offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt säkerhetsskyddslagen (2018:585) och säkerhetsskyddsförordningen (2021:955) tillämpas.

4 § Statliga myndigheter samt regioner ska inom sin verksamhet och inom sitt ansvarsområde identifiera vilka samhällsviktiga elanvändare som ska prioriteras. De ska därefter sammanställas i ett planeringsdokument för varje län. Statliga myndigheter och regioner ska därefter överlämna planeringsdokumentet till berörd länsstyrelse.

5 § Kommuner ska både inom sin verksamhet och inom sitt geografiska område identifiera vilka samhällsviktiga elanvändare som ska prioriteras.

Kommuner ska därefter rangordna de samhällsviktiga elanvändarna i planeringsdokumentet och överlämna detta till den berörda länsstyrelsen.

6 § Länsstyrelserna ska till varje berört nätföretag överlämna ett planeringsdokument. Nätföretaget ska i planeringsdokument ange längs vilken elledning och i vilket elområde de samhällsviktiga elanvändarna finns. Nätföretaget ska därefter överlämna det kompletterade planeringsdokumentet till länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska därefter rangordna elledningar och sammanställa ett planeringsunderlag för varje berört nätföretag och överlämna planeringsunderlaget till nätföretaget.

Länsstyrelser ska även sammanställa ett planeringsunderlag med alla länets samtliga elledningar rangordnade efter prioritering och överlämna det till Affärsverket svenska kraftnät.

7 § Vid prioritering av samhällsviktiga elanvändare ska hänsyn inte tas till statliga myndigheters, länsstyrelser, kommuners, regioners och privata aktörers eventuella skyldigheter eller möjligheter att använda reservkraft.

Om en samhällsviktig elanvändare tar ut el för förbrukning från flera uttagpunkter som ska prioriteras ska samtliga uttagpunkterna anges i planeringsunderlaget vid planering för prioritering.

Revidering av planeringsunderlag

8 § Statliga myndigheter och regioner som vill ändra uppgifter i planeringsunderlaget ska överlämna ett reviderat planeringsdokument för varje län till berörd länsstyrelse.

9 § Kommuner som vill ändra uppgifter ska överlämna ett reviderat planeringsdokument till berörd länsstyrelse.

10 § Länsstyrelsen ska utifrån det reviderade planeringsdokumentet sammanställa ett planeringsdokument för varje berört nätföretag, och överlämna det till nätföretaget.

Nätkoncessionshavare ska i planeringsdokumentet ange längs vilken elledning och i vilket elområde de samhällsviktiga elanvändarna finns. Nätföretaget ska därefter överlämna det kompletterade planeringsdokumentet till den berörda länsstyrelsen.

Om revideringen föranleder ändring av länets rangordning av elledningar, ska länsstyrelsen sammanställa ett nytt planeringsunderlag för varje berört nätföretag, samt överlämna planeringsunderlaget till nätföretaget. Länsstyrelsen ska även sammanställa ett planeringsunderlag med länets samtliga rangordnade elledningar och överlämna det till Affärsverket svenska kraftnät.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Föreskrifterna träder i kraft [Välj ett datum].
2. Genom föreskrifterna upphävs Statens energimyndighets föreskrifter (2013:4) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

På Statens energimyndighets vägnar

Bilaga 3. Konsekvensutredning inför revidering av föreskrifter

Statens Energimyndighets föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (STEMFS 2013:4), Dnr 2024-006937

Sammanfattning

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) föreslår en ny föreskrift (STEMFS 2025:XX) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare som ersätter den tidigare föreskriften (STEMFS 2013:4). Behovet av en förändrad föreskrift har påtalats av flertalet aktörer och utöver detta har Energimyndigheten gjort egna uppföljningar av planeringsarbetet och gett 4C Strategies i uppdrag att analysera utvecklingsbehov under 2022/2023. I november 2023 inledde Energimyndigheten och MSB en översyn av styrelprocessen. Den nu gällande föreskriften (STEMFS 2013:4) togs fram i en annan tid då säkerhetsläget i Europa såg annorlunda ut.

Styrel är en planeringsprocess för hur samhällsviktiga elanvändare ska identifieras och prioriteras i ett beslutsunderlag som tillhandahålls nät-koncessionsinnehavare och SvK. Genom beslutsunderlaget rangordnas elledningar utifrån hur många och hur viktiga samhällsviktiga elanvändare som ligger på elledningen. Syftet är att nätkoncessionshavare ska kunna prioritera att el ges till de elledningar som rangordnats högst i planeringsprocessen om SvK beordrar om MFK. Den nya föreskriften föreslår en revidering av processen där arbetet med att sammanställa underlaget med identifierade och prioriterade samhällsviktiga elanvändare centraliseras hos länsstyrelsen och det blir färre steg där information skickas emellan aktörer.

1. Bakgrund

Styrel är en planeringsprocess där statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner, regioner och elnätsföretag samarbetar för att ta fram underlag för att kunna prioritera elberoende samhällsviktiga elanvändare vid en manuell förbrukningsfrånkoppling MFK). De samhällsviktiga elanvändare som ska identifieras är de där ett avbrott riskerar att få allvarliga konsekvenser för samhället.

Energimyndigheten genomförde under åren 2004–2011, på uppdrag av regeringen, flera utvecklingsprojekt, varav styrel var ett av dem. En första nationell planeringsomgång för styrel genomfördes 2011. I juni 2011 utfärdades förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. I förordningen bemyndigas Energimyndigheten att i samråd med MSB, Svenska kraftnät och andra berörda aktörer, att ansvara för att vidareutveckla och följa upp metoden för planering samt utforma dokument för Styrelsplaneringen.

Vart fjärde år ska Energimyndigheten ta initiativ till en ny nationell planeringsomgång. Energimyndigheten har utfärdat föreskrifter om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (STEMSFS 2013:4) som ska vägleda Styrelspaneringen, samt tillsammans med andra berörda aktörer utvecklat ett omfattande utbildningsmaterial och genomfört utbildningar i styrelspanering.

Föreskriften har inte genomgått någon förändring sedan den utfärdades men flertalet aktörer har påtalat detta behov. Utöver detta har Energimyndigheten gjort egna uppföljningar av planeringsarbetet och gett 4C Strategies i uppdrag att analysera utvecklingsbehov under 2022/2023.

I november 2023 inledde Energimyndigheten och MSB en översyn av styrelprocessen. Den nu gällande föreskriften (STEMFS 2013:4) togs fram i en annan tid då säkerhetsläget i Europa såg annorlunda ut. Elförsörjningen har visat sig vara ett prioriterat mål för eventuella antagonister. Det har visat sig tydligt i kriget i Ukraina.

Vidare har Energimyndighetens fått i uppdrag av regeringen i sitt regleringsbrev för 2025 att vidareutveckla metoden för planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare (styrel), redovisa hur information som tas fram inom ramen för Styrel kan komma till nytta vid planering för en mer omfattande elenergibrist och vid höjd beredskap, hur samhällsviktiga eller totalförsvarsviktiga verksamheter som utförs i privat regi beaktas, samt hur sektorskopplingar inom energisektorn omhändertas.

I redovisningen ska även eventuella identifierade hinder i arbetet med Styrel samt åtgärdsförslag ska ingå.

Den föreskrivna planeringsprocessen innebär att planeringsunderlag med information överförs mellan olika aktörer i flera steg. Styrelunderlaget innehåller information om samhällsviktiga elanvändare och när underlaget aggregeras och flera samhällsviktiga användare finns i samma dokument kan säkerhetsskyddsklassningen av underlaget behöva anpassas. Att enskilda aktörer genomför en säkerhetsskyddsanalys innan planeringsarbetet påbörjas men även omprövas löpande är därför viktigt, vilket betonas i handböcker och annat vägledande material.

2. Beskrivning av förslagen till ändringar i föreskrift och dess alternativa lösningar

2.1 Nuvarande regelverk

Nuvarande regelverk för prioritering av samhällsviktiga elanvändare omfattar statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner och elnätsbolag. Det innebär att aktörerna identifierar samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde och tillsammans tar fram ett prioriteringsunderlag som ska ligga till grund för elnätsbolagens manuella fränkopplingslistor.

I detta kapitel jämförs nuvarande samt förslag på ny process.

2.1.1 Nuvarande planeringsprocess

1. Statliga myndigheter identifierar och prioriterar elberoende samhällsviktiga elanvändare inom sitt ansvarsområde och skickar Planeringsdokument (PD) 1 till berörda länsstyrelser.
2. Länsstyrelsen sammanställer statliga myndigheters planeringsunderlag i ett samlat PD 1 och skickar information om elanvändare i kommunen till berörda kommuner.
3. Kommunen identifierar och prioriterar samhällsviktiga elanvändare inom sitt geografiska område i PD 1. Detta sammanställs sedan med underlagen från statliga myndigheter och skickas därefter till berörda elnätsbolag.
4. Elnätsbolag kompletterar med uppgifter om elledning och elområde och skickar tillbaka till berörda kommuner.
5. Kommunen gör ett förslag på rangordning av elledningar i kommunen och skickar detta i PD 2 till länsstyrelsen.
6. Länsstyrelsen gör en för länet sammanvägd rangordning av elledningar i PD 3 och skickar sedan det slutgiltiga underlaget i PD 4 till Svenska kraftnät och berörda elnätsbolag.
7. Elnätsbolagen gör MFK-planer baserat på Styrelsplaneringen.

2.2 Föreslagna förändringar i föreskriften

De föreslagna ändringarna i föreskrifterna innebär att även regioner omfattas av kraven. Länsstyrelsernas roll förändras i processen genom att de tar delvis över en del av kommunernas ansvar om att sammanställa underlaget från statliga myndigheter. I stället centraliseras arbetet hos länsstyrelsen och det blir färre steg i processen där information skickas emellan aktörer.

1. Statliga beredskapsmyndigheter och andra statliga myndigheter med ansvar för samhällsviktiga funktioner identifierar och prioriterar samhällsviktiga elanvändare inom sin egen verksamhet och inom sitt ansvarsområde och överlämnar planeringsunderlaget till berörda länsstyrelser.
2. Kommuner och regioner identifierar och prioriterar samhällsviktiga elanvändare inom sin egen verksamhet och sitt ansvarsområde. Det sammanställda planeringsunderlaget överlämnas till berörda länsstyrelser.
3. Länsstyrelsen granskar och sammanställer planeringsunderlaget från statliga myndigheter, kommuner och regioner. Länsstyrelsen tar sedan fram ett planeringsunderlag för länet. Planeringsunderlaget överlämnas till berörda elnätsbolag.
4. Elnätsbolagen fyller i uppgifter om matande elledning och elområde för elanläggningarna och överlämnar tillbaka till berörda länsstyrelser.
5. Länsstyrelsen rangordnar elledningar för respektive elnätsbolag och överlämnar sedan det slutgiltiga underlaget till berörda elnätsbolag och till Svenska kraftnät.
6. Elnätsbolag reviderar MFK-planer baserat på Styrelsplaneringen.

2.3 Nollalternativet

Om ingen ändring av föreskrifterna sker innebär det att kommunerna fortsatt hanterar statliga myndigheters underlag och antalet steg information skickas emellan aktörer består. Kommunerna har inte samma förmåga som länsstyrelsen att hantera statliga myndigheters information vilket försvårar möjligheten för alla aktörer att delta i processen.

2.4 Beskrivning av förslagen till ändringar i föreskrifterna

För att undvika att samma elanvändare identifieras av fler än en organisation eller att samhällsviktiga verksamheter missas är det viktigt att tydliggöra statliga myndigheters, kommuners och regioners olika ansvarsområden så att det blir en tydlig gränsdragning. Den föreslagna metododen innebär att Länsstyrelsen enklare upptäcker om samma anläggning rapporteras av flera. Det kan även vara olika samhällsviktiga verksamheter som bedrivs i samma fastighet, som en vårdcentral med apotek i samma lokaler och samma elanläggning. I dagens planeringsdokument finns en funktion som identifierar om en elanvändare identifieras två gånger och att dubletter enkelt kan tas bort.

För att bibehålla kontinuiteten i styrelarbetet, trots hög personalomsättning hos bland annat kommunerna, är det viktigt att det finns en tydlig gränsdragning mellan olika aktörers ansvarsområden samt att det finns upparbetade kommunikationsvägar.

2.4.1 Fördelar och nackdelar med ändringarna

I följande tabell listas för- och nackdelar med förslag på ny planeringsprocess. Detta i jämförelse med hur den befintliga styrelprocessen är utformad.

Fördelar	Nackdelar
Centrala myndigheter känner sig mer trygga med att dela känslig information med Länsstyrelserna	Ökad resurs-/tidsåtgång för länsstyrelsen.
Kommunen behöver inte hantera statliga myndigheters planeringsunderlag vilket minskar antalet steg planeringsprocessen.	
Länsstyrelsen får utökad kännedom om samhällsviktiga verksamheter inom sitt geografiska område i och med att de får in aktörernas samlade planeringsunderlag.	
Om länsstyrelsen ges möjlighet att bearbeta samtliga planeringsunderlag får de en komplett bild av prioriteringen inom länet och planeringen blir mer konsekvent.	
Länsstyrelsen sammanställer PD1 och överlämnar det till elnätsbolagen, det blir då det blir färre planeringsunderlag att hantera för elnätsbolagen.	Med nuvarande förslag begränsas kommunernas samverkan med elnätsbolagen (primärt de lokala elnätsbolagen). Samverkan kan ändå ske om behov finns.

För att länsstyrelsen ska få en komplett bild av styrelplanering på länsnivå bör de ges mandat att granska inkommande planeringsunderlag från statliga myndigheter, kommuner och regioner för att i samråd med berörd aktör göra eventuella ändringar i om verksamheten ska prioriteras och i så fall i vilken prioritetsklass. I dagsläget får länsstyrelserna inte kännedom om vilka enskilda elanvändare som identifieras av kommuner och regioner. Länsstyrelsen bör ha ett tydligt mandat att besluta om prioriteringen.

3. Överensstämmelse med EU-regler

Gemenskapsrätten ställer flera krav på medlemsstaternas agerande vid elbristsituationer. Av artikel 4.4. elförsörjningsdirektivet³ framgår att ”medlemsstaterna skall se till att minskad tillförsel i nödlägen skall grundas på i förväg fastställda kriterier i förhållande till hur obalanser hanteras av de systemansvariga för överföringssystemet”. Det finns även reglering av skyddsåtgärder vid elbrist i elmarknadsdirektivet 2019/944 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU och i förordningen 719/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el.

Styrel är inte en konsekvens av krav på implementering av EU-direktiv eller anpassning till EU-förordningen, utan ett regelverk som Sverige beslutat om. Regelverket strider inte på något sätt mot gemenskapsrätten på området. Av regeringens proposition 2010/11:56 Prioritering av samhällsviktiga elanvändare framgår att kravet på kriterier enligt elförsörjningsdirektivet tillgodoses ”genom att sådana kriterier fastställs i den förordning eller de föreskrifter som tas fram med stöd av bemyndigandet i ellagen”. Detta tillgodoses genom styrelförordningen samt andra författningar. Energimyndighetens föreskrifter förtydligar styrelförordningen och strider inte mot kommissionens förordning (EU) 2017/1484 om fastställande av riktlinjer för driften av överföringssystem (SO) och Kommissionens förordning (EU) 2017/2196 av den 24 november 2017 om fastställande av nätföreskrifter för nödsituationer och återuppbyggnad avseende elektricitet (ER).

Styrel utgör inte en teknisk föreskrift enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informations-samhällets tjänster är medlemsstaterna skyldiga att anmäla förslag till tekniska standarder och föreskrifter till kommissionen. Styrel reglerar endast hur planering för identifiering och prioritering av samhällsviktiga elanvändare ska genomföras. Föreskriften saknar därför samband med det faktiska användandet av tjänsten el. Energimyndigheten bedömer därför att föreskrifterna inte utgör sådana tekniska föreskrifter som ska anmälas enligt direktivet eftersom de inte utgörs av eller hänvisar till tekniska specifikationer och kraven i föreskrifterna inte kan anses på ett väsentligt sätt påverka varors sammansättning, natur eller saluföringen av dem.

4. Konsekvenser

4.1 Uppgifter om vilka som berörs av förändringen

Samtliga aktörer verksamma inom Styrelseplaneringen påverkas av den nya processen. Arbetet centraliseras vid länsstyrelsen som därmed hanterar större mängd information. Kommunerna kommer däremot hantera mindre mängd information. Elnätsföretagen får mer samlat underlag att hantera. Som nya aktörer tillkommer även regionerna i processen.

4.2 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av särskilda informationsinsatser

Den nya processen bör tas i kraft senast i början av 2026, dvs. innan planeringsomgång 5 börjar. Anledningen till detta är att utbildning och information om den nya processen behöver genomföras.

4.3 Beskrivning av hur och när konsekvenserna av förslaget eller beslutet kan utvärderas.

Konsekvenserna av föreskriftsändringarna och den nya processen kan utvärderas som tidigast efter planeringsomgång 5 är genomförd, dvs under 2030.

4.4 Beskrivning och beräkning av förslagets eller beslutets kostnader och intäkter för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda

Genom att enbart skicka dokument emellan aktörerna ökar kostnader marginellt för länsstyrelsen men minskar för kommunerna och elnätsbolagen med den nya processen. Den ökande kostnaden för länsstyrelsen är rent administrativ, vilket handlar om att få in myndigheternas underlag, hantera dessa, skicka in GSRN-koder via mejl och få tillbaka elledningarna via mejl.

Det finns en stor vinning i att gemensamt med kommunerna och elnätsbolagen att ta fram underlag 2 för att inte tappa kunskapen om den lokala prioriteringen. Kostnaden kommer vara större för länsstyrelser med fler kommuner i länet och beräknas till ett besök per kommun med en halvdag för de mindre kommunerna och en heldag för de stora. För kommuner bedöms tiden öka för kommunerna om underlaget tas fram i dialog med länsstyrelse och elnätsbolag med tre timmar för tre personer (5 175 kronor) per kommun för mindre kommuner och åtta timmar för tre personer (13 800 kronor) för större kommuner. För elnätsbolag är mertiden cirka två timmar (1 150 kronor). Genom att arbeta på detta sätt med kontinuerlig dialog emellan aktörerna, ökar Sveriges totalförsvarsförmåga och det ges en bred bild i vilka beroenden samhällsviktiga verksamheter har. Kommunerna får på detta sätt stor hjälp på traven i sitt kontinuitetsarbete och risk och sårbarhetsanalysarbete.

Vid beräkningen används en lönekostnad på 575 kronor per timme för aktörernas personal.

4.5 Redogörelse för vilka åtgärder som har vidtagits för att förslaget eller beslutet inte ska medföra mer långtgående kostnader eller begränsningar än vad som bedöms vara nödvändigt för att uppnå dess syfte

Avvägningar har gjorts mellan uppnått syfte av förändring och ökad eller minskad arbetstid.

4.6 Beskrivning av antalet företag som berörs, vilka branscher företagen är verksamma i samt storleken på företagen

Cirka 170 små och stora elnätsbolag berörs av förändringen.

4.7 Beskrivning av vilken tidsåtgång förändringen kan föra med sig för företagen och vad förändringen innebär för företagens administrativa kostnader

Vid framtagandet av underlag tillsammans med länsstyrelse och kommun uppskattas en mertid om 2h per kommun. Hur många kommunerna som varje elnätsbolag omfattas av skiljer sig men de större elnätsbolagen har fler kommuner att arbeta med.

4.8 Beskrivning av vilka andra kostnader den föreslagna förändringen medför för företagen och vilka förändringar i verksamheten som företagen kan behöva vidta till följd av den föreslagna förändringen

För en liten kommun är kostnaden för elnätsbolagen uppskattad till 2 875 kronor och för en större kommun är kostnaden för elnätsbolagen uppskattad till 5 750 kronor. Kostnaderna är per planeringsomgång.

Bilaga 4. Förordning (XXXX:XXX) om ransonering av el

Utfärdad den [datum]

Regeringen föreskriver följande.

Tillämpningsområde

1 § Förordning innehåller kompletterande bestämmelser till ransoneringslagen (1978:268) för elanvändare.

Syftet med förordningen är att införa begränsningar i användandet av el för att spara elenergi vid en elenergibrist eller vid en betydande fara för att det inträffar en elenergibrist.

2 § Förordning är meddelad med stöd av

- 6 § ransoneringslagen (1978:268) i fråga om 4–7 §§
- 33 § samma lag i fråga om 8 §
- 6 och 33 §§ samma lag i fråga om 9 §

Ord och uttryck i förordningen

3 § I förordningen avses med

- Elenergibrist: långvarig situation då den samlade tillförseln inte förväntas motsvara det samlade behovet av elenergi över tid.

Ansvarig myndighet

4 § Statens energimyndighet är regleringsmyndighet och tillsynsmyndighet i fråga om ransonering av el enligt ransoneringslagen.

Vem som träffas och beräkning

5 § Elanvändare ska efter begäran från Statens energimyndighet minska sin elanvändning.

6 § Statens energimyndighet ska beräkna hur mycket elenergi som behöver sparas och vilka kategorier av elanvändare som ska begränsa sin elanvändning. Vid beräkningen ska hänsyn tas till behovet av ransonering i geografiskt avgränsade områden.

Ett medelvärde av den använda elen under de tre kalenderår som inträffat året innan förordningen träder i kraft ska där det är möjligt användas som referensvärde.

Statens energimyndighet ska ta hänsyn till vilken situation som ska avhjälpas med ransoneringen och vilka elanvändare som ska undantas.

Villkor och begränsning

7 § De elanvändare som utses i enlighet med 5 § ska begränsa sin elanvändning med den kvotdel som Statens energimyndighet beslutar om under perioden [datum] till och med den [datum].

Uppgiftsskyldighet

8 § Statens energimyndighet får begära att elanvändare ska lämna uppgifter om sin elanvändning och göra de avläsningar som myndigheten anser behövs.

Bemyndiganden

9 § Statens energimyndighet får meddela ytterligare föreskrifter om

1. vilka elanvändare som ska omfattas av en ransonering
2. hur beräkningar för begränsning av elanvändningen ska ske samt vilken nivå som ska gälla för att avgöra vilka kategorier av elanvändare som ska åläggas ransonering av el enligt 6 §.
3. vilka elanvändare som ska undantas från ransonering enligt 6 §.
4. hur mycket elenergi som får användas under perioden enligt 7 §.
5. vilka elanvändare som ska lämna de uppgifter och göra de avläsningar som behövs för att regleringen ska kunna genomföras enligt 8 §.

Förordning träder i kraft [datum] och gäller XX år/månader från utfärdandet.

På Regeringens vägnar

För en fossilfri och robust *energiframtid*

Ett samhälle utan energi är ett samhälle som står stilla. Energimyndigheten arbetar för att trygga energin som samhället behöver och för att forma framtidens fossilfria energisystem.

Vi ser till helheten och energisystemets alla delar. Från produktion till användning, från teknik till marknad, från lokala lösningar till globala samband. Vi visar var utmaningarna finns och var möjligheterna skapas.

Med den kunskapen utformar vi styrmedel, föreslår åtgärder och riktar insatser dit de gör mest nytta. Vi kopplar ihop analys med policy, forskning med praktik och innovation med marknad för största möjliga samhällsnytta och en starkt konkurrenskraft.

Vi ser till att kunskap och fakta driver utvecklingen av energisystemet. Vi identifierar nuläge och framtid, risker och potential. Det ger underlag för beslut som väger in olika perspektiv och skapar förutsättningar för en hållbar energiframtid för oss alla.

Tillsammans med andra aktörer arbetar vi för att Sveriges energisystem ska vara fossilfritt och att vi har en trygg och konkurrenskraftig energiförsörjning. Inte bara i dag, utan även i morgon och långt in i framtiden.

I vardag och i kris, i tillväxt och i omställning.